

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XIII. évfolyam 154. szám
2009. december

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtatán és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3. I. emeleti Bartók terembe

Saragán-gondolatok

„Angyali seregekkel töltötöd be, Isten, a Te szent egyházadat. Arkangyalok milliói állnak Előtted, és az angyalok százmilliói szolgálnak Néked, Uram. Az emberektől is úgy tetszett Neked, hogy elfogadd a titokzatos hangon mondott áldást: Szent, szent, szent az erősségek Ura.”

A Biblia híradása szerint az angyalok állandóan dicsőítik Istent. S ha erről van szó: a betlehemi történet jut leginkább az eszünkbe, az angyalok éneke, de az Istendicséret nem köthető időhöz. Mindig hangzania kell, melyhez mi emberek is csatlakozhatunk. Ezt fejezi ki ez a kerubének is (mely a vasárnapoké). Az angyalok számát nem ismerjük, de sokan vannak a mi segítségünkre.

Dr. Sasvári László

Duha László fajaragása

**Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu**

Béres L. Attila

Film- és ételkülönlegességek ínycseknek

(Honolulu)

Novemberben, egy nagyon kellemes őszi délutánon dallamos fuvolajáték halaltszott ki a Magyarok Háza Bartók terméből. *Fogolyán Kristóf* zeneszerző, fuvolaművész szólaltatta meg hangszerét, a Fővárosi Örmény Klub műsorára érkezőket köszöntötte így a rendező XI. kerület Újbuda Örmény Kisebbségi Önkormányzat nevében. A klub háziasszonya, *dr. Issekutz Sarolta* megnyitotta a programot, majd a rendezők nevében *Harmath Kálmán* elnök örömmel tette szavá, hogy csaknem teljesen megtelt a terem, ami nem kis dolog a mai világban.

Harmath Kálmán bevezetésképpen megemlítette, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület rendezvényén minden esztendőben az év tizenegyedik klubdélutánját, a tizenegyedik hónapban, a XI. kerület tartja. Majd megismertük a „Messze az óhazától – máshol is élnek örmények” program előzményét. *Harmath*

Harmath Kálmán

Kálmán lánya férjhez ment egy fiatal rákkutatóhoz, aki öt évvel ezelőtt a honolulu egyetemen kapott állást. A lánya is dolgozni kezdett az egyetemen, főnökasszonyáról pedig kiderült, hogy örmény, és hogy Honoluluban és a szigetvilágban összesen harmincnyolc örmény él. *Harmath Kálmán*, amikor ősszel félmillió forintos retúrjeggyel meglátogatta a lányát, igyekezett megfelelni az elvárásoknak, és örmény nyelven összeállította önéletrajzát, betanulta, és örményül üdvözölte a lánya főnökét. Ám ő még köszönését sem fogadta, mert kiderült, hogy egy árva szót nem tud örményül, pedig a nagy-

mamája örmény volt, aki 1915-ben Törökországból emigrált az Egyesült Államokba. A Honoluluban és a szigetvilágban élő örmények nagyon kedvesen fogadták, meghívták az örmény öszszejevételükre, ahol kiderült örmény nyelv- és kultúrkapcsolatuk nincsen.

Harmath Kálmán az ott élő örményektől DVD

lemezeket kapott azzal, hogy feltétlen mutassa be a magyarországi örményeknek, hogy megtudják, ők milyen országban élnek. A klubdélutánon a filmek közül egy idegenforgalmi látványosságot láttunk, amelyben a polinéz szigetvilág őslakói bemutatják, hogyan várják a vendégeket. A Samoáról, a Hawaii-szigetek ősi kultúr szokásairól szóló filmet nem kellett angolból-magyarra fordítani. Ízelítőt nyerhettünk abból, hogy milyen az a világ, amelyet tőlünk nagyon kevesen tudnak meglátogatni. A Nagy Korallzátony csodálatosan szép tengeralatti fölvételeire már nem jutott idő, de ígéretet kaptunk, ha van rá ér-

deklődő, a többi filmet is levetítik. A hol és mikor?-t a füzetek hírül adja.

A filmvetítés előtt és után *Fogolyán Kristóf* ismét fuvolázott: a klubdélutánra írt saját szerzeményét is előadta, amelyhez a két hatalmas kultúrájú nép, – az örmény és a magyar –, népdalai adták az ihletet. *Harmath Kálmán* megjegyezte, zenei kultúránkat mutatja, hogy nemrég rögzítették a kétszázazredik magyar népdalt a Magyar Tudományos Akadémia zenetárában. Ez azért is említésre méltó, mert például a németeknek összesen hatezer népdaluk van. Érdekességként azt is megemlítette, hogy nyáron Jerevánban egy örmény szertartású mise után a pap azt mondta, hogy ő ismert egy magyar-örményt, *Fogolyán Miklóst*, aki Velencében, a Szent Lázár-szigeten volt tanára. Az a találkozás is mutatta, kicsi a világ, örmény, magyar-örmény mindenütt van, még Örményországban is...

A klub háziasszonyának november végi és decemberi programismertetőjét követően megkóstoltuk a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat ajándékaiként *Enikő*, *Dr. Keszy-Harmath Péterné* finomságait. *Enikőtől* megkérdeztem a

Fogolyán Kristóf fuvolaművész

finom falatok nevét. A jamez savanyúkáposztás változatának, a zelleres-paradicsom csatninak, a juhtúrós-kaprosdiós töltött gombának, a borssal-sajttal fűszerezett csirkemellnek, a tűzdelt marhalábszárnak, a csípős-gyümölcsös sertéstekernek, a törpeharcsa-tálnak, a hal fasírozottnak, a mícsnek, a mustáros csirkének, a krémből és olajosan készített padlizsán salátának, a herisszának, és persze az édességeknek, így a gatának, a legősibb örmény édességnek, a narancsos fügegolyónak és az Ararát-szabnak már csak a romjai maradtak, mire a végére ért a felsorolásnak.

A novemberi klubdélután közönsége

Szász Ávéd Rózsa (Marosvásárhely)

„... ahol az álmok összeérnek ...”

Zarándokút P. Fogolyán Miklós Omech. velencei szerzetes,
volt gyergyószentmiklósi plébános halálának 10-ik évfordulóján
(3. rész)

4. nap

Lassan a *Quirinale* térre érkezünk, melyet a Dioscurok szökőkútja díszít. A palotát 1574-ben kezdték építeni, a pápák nyári lakhelyéül szolgált, és nevét arról a dombról kapta, amelyiken fekszik. Itt van jelenleg a köztársasági elnök palotája.

Belvárosi sétánk a látványos *Trevi kút*-hoz vezet, ami a 17. sz. készült és valójában egy nagy palota homlokzata. A köztársasági szoborcsoport Neptun isten diadalmenétét ábrázolja. Neptun kagylószekekrét tengeri lovak húzzák és egy - egy triton vezeti őket, alattuk a vízzel telt medence a tengert szimbolizálja. Mi is bedobtuk a kútba, jobb kezünkkel a bal vállunk fölött azt az aprópénzt, ami reméljük, hogy Rómába való visszatérésünk záloga. A látogatók ostromától zsúfolt, Római viszonylatokban meglehetősen kis tér színpadias hatású, a csörgedező vízsugarak üdítően hatnak, felfrissülést nyújtanak.

A Piazza Collegio Romanon az *Örmény Leonianum Kollégium és Örmény templomhoz* értünk, amit a 19. sz. végén alapított XIII. Leó pápa a keleti örmény katolikus papság nevelésére. Azóta kb. 500 világi papot neveltek itt, és jelenleg is Szíriából, Libanonból tanulnak itt örmény fiatalok, akik majd otthon teljesítenek szolgálatot. Sajnos a nyári szünet miatt a kollégiumot zárva találtuk, de megláthattuk a templom elé újonnan felállított *Katchkart*, örmény kőkeresztet, ami az örmény-olasz barátságának jele Rómában.

Spanyol lépcső

A *Pantheonhoz* siettünk, aminek felírata arra utal, hogy Agrippa építette Kr. e. 27-ben a Julia család védő istenei tiszteletére. Úgy maradhatott meg eredeti állapotában, hogy 609-ben IV. Bonifác a pogány templomot „megkeresztelte”, azaz kereszténnyé alakította. A katakombából áthozott mártírok holttestét temette ide, a templomot felajánlotta a Mártírok Szűz Máriájának, de itt nyugszik a híres festő Raffaello, és az első olasz királyok is. A 9 m átmérőjű kupola központi nyílásán jut be a fény, élénk tárva az eget, mintha az ég leszálna a templom belsejébe. Az épület egyszerűsége, szabályossága, az építéséhez felhasznált nemes anyagok finomsága magasztos jelleget ad.

Izzó napsütéssel vár és fogad a Domitianus antik, 30 ezer fő befogadására alkalmas stadionjának helyére épített *Piazza Navona*. A téren három szökőkút található, közepén, a S. Agnese in Agone temploma előtt helyezkedik el Bernini re-

Colosseum

mekműve, a *Fontana dei Fiumi – Folyók kútja*. „Egy Aesopus mese alapján márványból kifaragva” a négy nagy folyót (Duna, Ganges, Nilus, Rio de la Plata) szimbolizáló szoboralakok díszítik. Belvárosi sátánk utolsó állomása a *Piazza di Spagna*, a teret uraló monumentális lépcső

szakaszán áll a *Trinita dei Monti – Hegyi Szentháromság templom*. Belsejében látható Danielle de Volterra híres freskója: *Levétel a Keresztről*. Kupolával záródó két tornyos homlokzata előtt áll az 1789-ben talált obeliszk és a lépcsősor felső terasza, ahonnan megkapóan szép látványt nyújt a Szt. Péter bazilika kupolája. A lépcső alján a Barcaccia-Barkácska, hajó formájú szökőkút látványával búcsúzunk a várostól. A lépcső mellett látható a *Propaganda fide* kongregáció egykori épülete, ahol egykor első és utolsó erdélyi püspökünk, Oxendius Verziurescu római tanulmányait folytatta.

Késő délután a Tírrén tenger hullámaival küszködve búcsúztatjuk a Napot, szorult helyzetű társunk segítségére sietve megéljük a „kenyérzsaporítás” csodáját, hajnalba hajló jóízű beszélgetéssel lazítottunk ismét. A reggeli álmoságot hamarosan egyfajta cinkos készülődés váltotta fel, szó nélkül tette mindenki a dolgát.

5. nap

Időutazás következik az ókori Rómába. A Forum Romanum végén, az Esquilinus-Palatinus-Celius dombok között emelkedik a római civilizáció egyetemes értékű alkotása, a *Colosseum*, a hatalmas amphiteatrum, melynek maradványai híven tükrözik egykori fényét, nagyságát. Építését Vespasianus kezdte, Kr. u. 72-ben, zsidó hadifoglyok dolgoztatásával. Flavius Amphiteatruma elnevezés hamarosan megváltozott, részben méretei miatt, részben a közeli Néro szobor, a Colossus indukálta a változtatást. Róma története szorosan összefonódott a Colosseuméval: „amедdиг a Colosseum áll, Róma is áll, amедdиг Róma áll, a világ is áll...” Méretei, befogadóképessége, korát meghaladó tehnikai felszereltsége ma is ámulatbaejtő. Az aréna látványos kocsivereny, véres küzdelemmé váló gladiátorjáték, állatküzdelem, hajócsata helyszínékként szolgált, ugyanakkor nagy színelőadások megtartását is lehetővé tette, végezetül az őskeresztények mártírhalálának színtere lett.

A *Forum Romanum – ősi Róma Főtere*: maga a Forum a Capitolium és a Palatinus lábánál elterülő mocsaras völgy, templom-bazilika-emlékmű-szónoki emelvény által övezett terület,

Forum Romanum

ahol a „város” társadalmi élete folyt, itt cserélték ki árúikat a környező települések lakói, itt tartottak népgyűlést és a Senatus üléseit, a bírók választását, vallási ceremóniákat és ez volt az igazságszolgáltatás központja is. 283-ban tűzvész pusztította, jóllehet Diocletianus elrendelte az újjáépítését, a rombolás azonban tovább folytatódott, nemegyszer építőanyagként hordták el köveit, végezetül lelelőknek használták.

Az 1700-as években a fokozódó érdeklődés következtében indított ásatások, azok eredményessége, a máig tartó régészeti feltárások egy letűnt kor felbecsülhetetlen emlékeit tárják az érdeklődők elé.

A Via Sacra – Szent út mindkét oldalán felsorakozó épületmaradványok: a *Curia* – Senatus, a tanácskozó helye, *Aemilius bazilikája* – amit közügyek intézése és igazságszolgáltatás céljára használtak, *Antonius Pius és Faustina temploma*, *Maxentius bazilikája* – bírósági tárgyalások, ami üzleti és politikai tanácskozások helyeként szolgált, *Pochas oszlop* amit 608-ban Pochas kelet-római császár tiszteletére emeltek, *Vesta szűzek temploma* – háza, ahol a szent tűz égett, és más köztársaság korabeli épületmaradványok tanúskodnak a császárok korára. Arra emlékeztetnek, hogy miként volt a művészet, a történelem, a vallás az emberiség nagyszerű pillanataiban.

Róma isteneinek szent helye, a győztes tábornokok diadalmi menetének végcélja, ma a város polgármesterének székháza a *Capitolium*, ezredévek óta a római élet központja. Az épülethez Michelangelo tervezte lépcsősor vezet, amit 1536-ban V. Károly diadalmas bevonulására építettek.

A Michelangelo által tervezett téren láthattuk *Marcus Aurelius bronz*

lovasszobrának mását, az egyetlen szobor, ami megmaradt az antik Rómából, mivel azt hitték, hogy Constantint, az első keresztény császárt ábrázolja. A szobor aranyozott volt, a néphit szerint, amikor a ló ismét aranyzint ölt, bekövetkezik a világvége.

Ugyancsak Michelangelo tervezte a tér két oldalpalotáját a *Museo Capitolino – Kapitólumi Múzeum és a Palazzo del Conservatorit*: midkettőben felmérhetően sok, értékes műkincs látható.

A Forum Romanumon a kor szelleméhez igazodva közzétettük a Senatus döntését:

„A mindenről gondoskodó és mindenkire odafigylő kirándulásszervező és kiváló idegenvezetőnk Dr. Puskás Attilát császárrá kiálltjuk ki Urunk 2009-ik esztendejében, augusztus hónap 6-ik napján, megkoronázza a mai nap reggelén frissen font babérborszorúval. Esdekelve kérjük, hogy példaképül Nérót vagy Caligulat ne válasza, ragaszkodó népének az elkövetkező napokban se legyen kegyetlen sanyargatója.”

Így búcsúztunk Rómától, bízva abban, hogy ha „minden út Rómába vezet”, akkor valamikor még visszatérünk.

Folytatjuk

Dr. Puskás Attila a babérborszorúval és Kalamár György színművész

Pavlov Boris

Eleméri nemesség

(10. rész)

1812 kora tavasza mintha nem jelezte volna a háborút Európában. A természet még egyszer megmutatta kegyetlen törvényeit, figyelmeztetve az embereket, hogy a megnőtt bajokat cseréljék fel örömmel és szeretettel.

A háború vihara Európa felett tovább vitte a szerencsétlenséget és a halált. A kibontakozás szele jelezte, hogy valami történni fog, ami be is következett.

1812-ben Oroszország megtámadásával kezdődött el Napóleon birodalmának vége. A tilziti szövetségesek nem tudták elkerülni az összetűzéseket egymás között, Napóleon korlátlan hatalmi vágya határtalan volt. A szárazföldi blokádnak káros volt az orosz érdekeknek. Napóleon úgy értékelte, hogy az orosz uralkodó nem tartja meg a megbeszélte dolgokat. Másik oldalról I. Alekszander (Sándor) elégedetlen volt szövetségeseivel, és ferde szemmel nézett Varsó erősödésére.

A nagy hadsereg élén, számítva az osztrák-magyar hadakra, Napóleon megkezdte a bevonulást Oroszországba. A végzetes háború a 600 000 főt számláló hadsereg részére kudarcra végződött, kénytelenek voltak úttalan utakon visszavonulni a behavazott Oroszországból. Napóleon kudarc híre gyorsan terjedt Európa szerte. Emlékezve a gyermekkori gondolataira, Kiss Ernő a következőket említi: „Sosem felejtem el azt a napot. Az előljáróink parancsára korán keltünk és hintóval indultunk szülőföldünk Beckserekre. A város közelében már hallottuk a templomi harangokat, amelyek a polgárságot az ünnepi misére

invitálta. A jelenlevők ünnepi öltözkében voltak, a katonai személyek pedig ünnepi díszruhában”.

1813. július 28-án az esti órákban az eleméri kastélyban megtartották az egyik legnagyobb és legjelentősebb bált. A házigazda Löwen volt, aki ez alkalommal vehette át a franciák ellen Vegannál 1809-ben lezajlott ütközetben tanúsított hősi magatartásáért a kitüntetését. A bálon részt vett a délvidék vezetése, magas rangú katonatisztek és nagybirtokosok is. Sok hölgy is jelen volt szép bál ruhákban, katonai adjutánsok és a vezető családok gyermekei is.

A sok díszes hintóra felfigyelt egész Elemér. Évekig mesélték, hogy egy ismert földbirtokos hintójának díszes lószerszáma színaranyból volt. Sokáig az a mondás járta, hogy: „kiöltözött, mintha lószerszámmal volna feldíszítve”. A sok ló és a kocsisok a helybeli istállóknak és házakban voltak elhelyezve. A vendégek részére, akik a Tisza túloldaláról jöttek, a katonaság pontonhidat állított fel, ami ez idő tájt csodaszámba ment.

A bálról részletes írások nem maradtak fenn, de egy bálon résztvevő vendég leveléből megtudhatjuk, hogy a bál másnapján lovas bemutatót és versenyt rendeztek a kastély környékén, amelyet a becskerek és kikindai kaszárnya huszárai mutattak be. 10 nagy akadály volt a speciális lovas pályán, amelyek mögött vizes árkok is voltak. Egy huszár és lova lábtörést szenvedett ugyan, de a bemutató igen nagy sikert aratott, a nagyszámú közönség lelkes tapsa és ujjongása kísérte. A

legjobb versenyzőnek járó, arannyal díszített ezüst serleget Mária adta át. E versenyző később – bizonyos értelemben – meghatározó szerepet játszott Kiss Ernő életében.

A nemesekről szóló régi híradásokból meg kell említeni Kiss Gergely egészségi állapotának rohamos romlását. Mindezek ellenére a legidősebb Kiss Ágoston a karácsonyi ünnepeket és az 1814. újévet Temesváron várta be, hűgával együtt.

Időközben Európát beborítja a háború fellege. 1814. január elseje éjszakáján a porosz hadsereg egy része Bliher vezetése alatt átkelt a Rajnán és francia területre terelte a háborút. Franciaország kimerült volt és nem is tanúsított nagy ellenállást. Mindezek mellett nőtt a bizonytalanság Napóleonnal szemben, és hadnagyai egy része áttért az ellenség oldalára. Napoleon lemondott a trónról és Elba szigetére vonult.

A bekövetkezett események után a szövetségesek Bécsben megtartották kongresszusukat. A cél a politikai kérdések rendezése volt. A kongresszusra meghívott volt Löwen is, aki március közepéig tartózkodott ott, miután Napoleon visszatért Franciaországba és folytatta a háborút.

Elemérre érve Löwen a tavasz kezdete várta. A rendkívüli meleg napok lehetővé tették a tavaszi munkálatok megkezdését. Másnap már kedvenc lovát, Alfrédot nyergelve körüljárta a birtokot. Elbeszélgetett az emberekkel és megdicsérte munkájukat.

Egy héttel később (1815. március 28-án) meghalt Kiss Gergely, Ágoston legidősebb fia. Ittabén temették el. Temetésen részt vettek a vármegye jelentős személyiségei és Temesvár örmény származású küldöttsége is. A

halottól az alispán búcsúzott el, majd örmény szertartás szerint temették el az elhunytat.

Kiss Ágoston végrendelete szerint a legidősebb fia halála után az ittabei birtok egy része a fiatalabbik fiút, Ernőt illeti.

Sorsdöntő volt Kiss Ernő életére 1815. szeptember 15-e. A bécsi kongresszus éve volt, a koalíció természetes széteséséhez vezetett, amely Napóleont eltávolította a politikai életből. A kongresszus egyik feladata az volt, hogy megajándékozta azokat, akik legtöbbet tettek Napoleon megbuktatásáért. Ausztria az 1809-ben elvesztett területei mellett megkapta Galíciát, Tirolt, Salzburgot, Lombardiát Veneciával együtt és Dalmáciát.

Az említett nemzetközi helyzetben eljött az az idő, hogy Kiss Ernő eltávozzon Wienerneustadtba, a Katonai Akadémiára. Nevelőapja, Löwen báró, aki részt vett a bécsi kongresszuson, megbeszélte és elintézte, hogy Ernőt felvegyék erre az elismert akadémiára. Így Kiss Ernő tanulmányai egybeestek Ausztria területi növekedésével, erősödésével. 1815. szeptember 15-én négylovas hintó várta a főbejárat előtt Ernőt, aki nevelőapjával, Löwennel indult el a hosszú útra Bécs felé. Az útról nincsenek feljegyzések, de Bobor Rozália (Kiss Ernő leánya) feljegyzéseiben említ egy levelet, amit Ernő írt Mária hűgának, amiben a többiek között ez állt: „Drága Máriám! Tegnap, egy nagyon hosszú út után szerencsésen megérkeztünk célunkhoz. Az első éjszakát a többi kadettekkel egy szobában töltöttem. Jól vagyok és nincs okotok aggodalomra. Ölel és csókol testvéred Ernő”.

Ernő távozása után az élet a kastélyban a szokásos módon folytatódott. 1816. január 3-án a kastély és Elemér szélesebb körében nagy vadászatot rendeztek Dél-

Magyarország arisztokráciájának részére. Kora reggel a vadászkaraván elindult a Tisza felé. Az iskolázott hajtóvadászok és a kutyák után lovagoltak Löwen báró és a 19 éves Mária. A menetben a báró mögött feltűnt egy jó kiállítású és nagytermetű ember, Pejacsevity báró, aki szerb származású volt és az akkori előkelőségek közé tartozott. (Pejacsevity József báró eredetileg szlavóniai volt. 1781-ben vette meg a tordai birtokot és betelepítette szegedi magyarokkal. A birtokot később előörökölték Pejacsevity Zsigmond, Márk és József.) A sors úgy hozta, hogy jelenléte sorsdöntő legyen.

A család szűkebb köréből származó mesék szerint a Máriának szentelt figyelmessége a vadászat alkalmával szimpátiává alakult, majd később levelezéshez vezetett, amit végülis az eljegyzés és az esküvő koronázta meg, amelyet 1816-ban tartottak meg Pesten. A végrendelet értelmében 50 000 forint illette, mint hozomány és 20 000 forint, amit Ernő tett hozzá. (A Kiss birtok felosztása után 1795-ben Kiss Gergely végrendelete után a birtok 2/3 része Kiss Ágostont illette, illetve az egész eleméri és az ittabei birtok fele. A család leánytagjai nem voltak a végrendeletben feltüntetve.)

Pestről visszatérve Löwen értesítést kapott, hogy Elemérre érkezett Duka Péter főhadnagy, akit 1805-ben neveztek ki Bánát katonai vezetőjének. Látogatása célja az volt, hogy előkészítse I. Ferenc látogatását a délvidéki határvonalon.

A főhadnagy 1816. szeptember 17-én érkezett Elemérre, ahonnan Löwen báró kíséretében indult el a határ megtekintésére. A garnizoni díszszemle után, megismerve a határvonal helyzetét és problémáit, Löwennel visszatértek az eleméri kastélyba. A főhadnagy tájékoztatta a házigazdát, hogy a császár 1817 tavaszán meglátogatja a délvidéki határvonalat.

1816. szeptember közepén az eleméri kastély vendége volt Lázár Ágoston, az écskai kastély tulajdonosa, aki a Kiss család hajóinak kibérlését tervezte, hogy a megtermett gabonát Európába tudja szállítani a megrendelőinek. Tárgyaltak az écskai dereglyék megjavításáról és a rendkívüli gabonatermésről is. A szomszédok megkötötték az üzletet és a Tiszán megkezdődött a gabona szállítása Északra, Európa felé. Ellenszolgáltatásként a Kiss család az écskai vadászterület őszi vadászati jogát kapta meg. A megbeszéléseken Löwen mellett részt vett Napholc is.

Folytatjuk

Felhívás

2010. második felében az EÖGYKE szeretné megjelentetni a 2000-ben kiadott *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája c. könyvét* javított, bővített kiadásban. Kérjük kedves olvasóinkat, hogy a hiányzó, vagy téves adatok javítását mielőbb, legkésőbb 2010. március 31-ig megküldeni szíveskedjenek akár Gudenus János József (e-mail: gudenusjj@gmail.com; postacím: 1211 Budapest, Kiss János altbgy. u. 61. fszt. 1.; telefon: Ady Endre Emlékmúzeum, szerdától–vasárnapig, 10–17 óráig 337-8563; mobil: 06-20-515-9725 / este), akár az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (postacím: 1251 Budapest Pf. 70., e-mail: magyar.ormeny@t-online.hu) címére.

Szerkesztőség

Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten

(6. rész.)

VI. kerület

Ady Endre portrészobor a Liszt Ferenc téren (bronz, 1960, Csorba Géza műve)
Emléktábla a Liget szanatórium falán (2000), Benczúr u. 45. és a 47. szám alatt (1989)

Visky János zeneszerző emléktábla a Ze-neakadémia I. emeletén a folyósón.

Lázár Vilmos aradi vértanú emléktáblája a MÁV Andrassy út 73., vagy 75. szám alatti székház földszinti lépcsőház hátsó falán volt látható.

A tábla szövege:

„Lázár Vilmos ezredes, aradi vértanú, az Első Magyar Középponti Vasút főpénztárnokának emlékére.

A 13 aradi vértanú halálának 150. évfordulóján állíttatta a MÁV Rt. és a Keresztény Vasutasok Egyesülete. 1999. október 6.”

*

VIII. kerület

Corvin köz: Pongrátz Gergely emléktábla

1956-ban nagy harcok dúltak itt. Sok bátor pesti lány és fiú úgy gondolta, hogy helytállásával elkergetik az oroszokat és velük együtt a kommunistákat. Sokan harcoltak itt, és főparancsnokuk a magyarörmény **Pongrátz Gergely** volt, akinek fiútestvérei is itt harcoltak.

Pongrátz Gergely Szamosújvárt – az örmények alapította erdélyi városban – született 1932-ben, a város polgármestere fiaként. Huszonnégy éves korában már pesti forradalmár volt. A forradalom leverése után, 1957-ben elhagyta az országot, különben kivégezték volna, mint sok harcostársát.

Először Bécsben, aztán Genovában, később New Yorkban telepedett le. 1990-ig vagongyárban dolgozott. Közben

1957-ben, Chicagóban megválasztják a Magyar Szabadságharcosok Szövetsége alelnökének, ahol az elnök Király Béla volt. 1982-ben Chicagóban kiadta a *Corvin köz 1956* c. könyvet, melyet 1982-ben Magyarországon is kiadtak. A nagy sikerre való tekintettel 1992-ben második kiadást ért meg a könyv.

1990-ben látogatott haza először Magyarországra, akkor, amikor mások is úgy gondolták, új élet kezdődik az országban. 1991-ben már Budapesten élt.

Elnöknek választották a Magyarok Világszövetségében, tiszteletbeli elnöknek az 56-osok Szövetségében. 1997-ben a tüntetés a magyar földért során rendőri atrocitás következtében megsérült.

Megalapította a Pesti Srácok Alapítványt, és tevőlegesen részt vett 2004-ben a Jobbik Magyarországért alapításában is.

Később – mert Budapesten nem engedték – leköltözött Maris-pusztára – Kiskunmajsa mellé, és megalapította az *1956 múzeumot*. Itt nyári táborokat szervezett a fiatalság számára. Ezt a szép hagyományt testvére Ödön is folytatja a mai napig. Kiskunmajsán halt meg 2005. május 18-án. A Szent István Bazilikában ravatalozták fel, majd május 28-án lelki üdvéért búcsúztató szentmisét mutattak be. Ezt követően gyászmenet kísérté koporsóját a Corvin közbe, ahol a déli harangszó után bajtársi búcsúbeszéd hangzott el. Földi maradványait május 29-én, du. 15 órakor helyezték végső nyugalomra Kiskunmajsán, az általa épített '56-os Kápolnában a szülővárosából származó anyafölddel együtt.

A Józsefvárosi Örmény Önkormányzat rendszeresen koszorúzza emléktábláját a Corvin-közben, október 23-án.

Margittai Gábor (Nagybecskerek)

Kátrányföld

*Százhatvan éve véssődött Arad a nemzeti emlékezetbe
Tizennégy évet „élt” a becskerei Kiss Ernő-szobor*

(2., befejező rész.)

Kiss Ernő innen került Katalinfalvára (Kátrányföldre), majd 1872 októberében végső nyughelyére, a Nagybecskerek közelében fekvő Elemér templomába, amelyet még maga Kiss építtetett a szabadságharc előtt.

Haynau ugyanis nem elégedett meg a törvénytelen kivégzésekkel – a halottakon is bosszút akart állni. „A középkor rút hagyománya, hogy a vesztőhelyen ott marad a hóhér s árulja a halottakat. [...] Hiteles adatok szerint Vécsey holttestéért 50 arany, Damjanichéért és Láhneréért 600 forint, Leiningenéért 13 arany, Dessewffyéért 500 forint járt ki a bakónak” – írja Gracza György Az 1848–49-iki magyar szabadságharcz története című munkájában. Dessewffy testét a felbérelt sírásók egyszerűen kettévágták, hogy beleférjen a ládába, amelyben felvidéki birtokára, Margonyára szállították, ahol ma is nyugszik. Leiningen-Westerburg Károlyét molnárcsónakon vitték át a Maroson, s a még általa kijelölt négy tölgy között temették el, később a borosjenői családi kriptába helyezték át. Damjanich és Láhner napokig utaztatott, oszlásban lévő testét a pusztán hantolták el közös sírban, a hozzátartozók kérésére úgy, hogy „egyetlen megbízható emberen kívül ne tudja senki sem”. Aulich, Knezic, Nagysándor József, Török és Poeltenberg maradványai 1932-33-ban, az aradi nagy árvízket követően kerültek elő bitófájuk szilánkjaival egyetemben – s feltehetően már soha nem lesz meg

a tizenhárom honvédtiszt előtt kivégzett Ormai Norbert, majd az utánuk agyonlőtt Kazinczy Lajos és felakasztott Ludwig Hauk teteme.

Tehát csak Kiss Ernőnek és Dessewffynek jutott osztályrészül a személyes, családi végtisztesség – a többiek ma is az aradi emlékoszlop alatti kriptában nyugszanak, ahová 1974-ben gyűjtötték össze őket. A tizenhármak 1918-ig kincsként rejtgetett ereklyéinek, relikviáinak, évekig tartó kalapozásokból emelt szobrainak talán még mostohább sors jutott. Sem a szerbek, sem a románok, sem a szlovákok nem felejtnek.

– Feltehetően jó szándékú tévedésről, nem történelemhamisításról van szó – csóválja a fejét Bozsidar Vorgics igazgató, amikor azt firtatjuk az egyik török kori kiállítóteremben, miért hívják Nagybecskereket Zrenjaninnak a XVI–XVII. századi állapotokat rögzítő térképeken, amelyeken az etnikai diagramok minden forrásmegjelölés nélkül jeleznek abszolút szerb többséget a színmagyar városokban is. De az tagadhatatlan, hogy már ekkor szerbek adták Zrenjanin lakosságának többségét, és ez nem is változott a történelem folyamán – oldja fel a képtelenséget Vorgics úr, akinek a demográfia a szakterülete.

Ami manapság változik Becskereken, a szerbség összetétele. Jóllehet az 1910-es népszámlálás szerint a 26 006 lakosból még 9148 magyar, 8934 szerb, 6811 német, 456 szlovák és 339 román nemzetiségű

gű; 1991-ben 81 316 lakosból már 52 094 a szerb, 14 312 a magyar, 8531 a „jugó”; 2002-ben pedig 79 545 lakosból 56 560 a szerb, 11 605 a magyar és 1948 a jugó. A németek a második világháború után szinte nyomtalanul eltűntek, helyükre Bozsidar Vorgics szerint többek között montenegróiak települtek; végül a kilencvenes évek balkáni háborúi ötezer déli szerb menekültet „adtak” Nagybecskereknek, akik természetesen nehezen illeszkednek be az óslakosok közé.

– Nálunk nincs magyarellenesség – nyomatékosítja Vorgics úr, akinek felmenői között vannak bajai polgárok is, és aki komoly erőfeszítéseket tesz, hogy közös tárlatokat szervezzen magyarországi intézményekkel. – Ebben a Bánát élesen eltér Bácskától: a mi vidékünk sokkal európaiabb, talán éppen az együttélésnek köszönhetően. Ha mondjuk egy szerb meg egy magyar fiatal összeverekedik egy szép lányon, az nem etnikai, hanem emberi konfliktus.

Hogy eme összhangnak tanúbizonyságát adja, a direktor úr megmutatja a múzeum multikulturális büszkeségét, a nemzetiségi szobákat. Kísérőnk, Bálint Aranka levéltáros azt mondja, ezek megteremtése óriási fegyvertény volt. A multikulturalizmus mindenestre teljes mértékben biztosított a „magyar szobában”, amelynek falát német nyelvű házi áldások, inkább a németiséghez köthető viseletek és ódon fotográfiai ékesítik – sőt, mint Bozsidar Vorgics diszkréten megsúgja, maga felügyelte a szobafestést, hogy három nemzeti szí-

nünk megjelenjen a díszítésben. Talán mi vagyunk szintévesztők, vagy nagyon rejtjeles a színszimbolika, de nem jutunk a trikolór nyomára. Helyénvalóbb néprajzilag a néhány százalékos becskerei románság és szlovákság szobája, – de hát ez már Kárpát-medencei matematika. . . Az pedig Kárpát-medencei szobrászat, gondos kezek utómunkálata, ami az emeleti lépcsőfordulóban fogadja mindazokat, akik egy Aradon agyonlőtt honvéd altábornagy délvidéki emlékművét kívánják fölkeresni. Kiss Ernő becskerei bronzszobrának ma már nincs nagy helyigénye.

„Eleinte bizonyos körökben hoztam szóba eszmémet, mind hősöm iránt jéghideg kebelre találtam, sőt oly mosollyal is találkoztam, mely félreérthetetlenül mindkettőnk kicsinységét hirdette” – panasolja Hegedűs János, Kiss Ernő emlékének ébresztgetője 1903 nyarán a Torontál című lap hasábjain. A cikk felrzza

Nagybecskerek hölgytársadalmát: Dellimanics Lajosné Sladovich Mária, a vármegyei főispán felesége összekürtöli a tekintélyes becskerei asszonyokat, szoborbizottságot alakítanak, majd megkezdik az országos pénzgyűjtést, hogy a bánáti föld szülöttjének, a közeli Perlasz orosz-lánjának, Nagybecskerek védőjének, az eleméri halottnak végre méltó emléket állítson a város – tudjuk meg Németh Ferenc kitűnő tanulmányából („Mely szobor hirdesse időtlen időig”. Családi Kör, 1996. április 4.).

Kiss Anna 1778 kelengyés (?) ládája

Az első lelkes adakozó egy Mouschung Hermina nevű környékbeli tanítónő, míg a magyar mágnások finánciális mérték-tartásról tanúskodnak: az ország arisztokráciája 1000, azaz egyezer koronát képes összeadni nagy keservesen, évek alatt összegyűlt 38 500-ból Kiss Ernő kedvéért. A királyi honvédség tisztikarának egy része felháborodottan utasítja vissza a gyűjtőíveket („ezt még el is gondolni”), másik része névtelenséget kér adományaiért cserébe. Végül a város az ifjú Radnai Bélára bízta a köztéri alkotást, amelynek elemei Monarchia-szerte készülnek: a kőelemek Budapesten, a Szondy utcai kőfaragó ipartelepen, a kovácsoltvas kerítés Bécsben (becskerei származású kovács műhelyében) s a kőművesmunkák természetesen Nagybecskereken. A Ferencz József téren, a vármegyeháza és a katolikus templom derékszögében, lepel alatt rejtőzik hetekig Kiss altábornagy ötméteres bronzalakja, míg szerveződik a méltó avatónnepség 1906 tavaszán. Mert egy nap nem elegendő a becskerekieknek, hogy a feledésből feltámasztott szabadságharcos katonát éltesse. A szoborleplezés előestéjén gyermyák százai gyűlnak, amint a templom tornyában felharsannak a Portschneller zenekar kürtjei, és a tömeg magyar nő-ták ütemére özőnli el a főteret; majd a polgárok színházba vonulnak az aradi vértanúkat méltató díszelőadásra, innen a kaszinóba vezet útjuk, ahol fesztelen „ismerkedő estélyt” rendeznek. Másnap kora reggel megtelik a szobor előtti tér, a rendre nemzetiszín karszalagos rendőrök felügyelnek, államtitkárok, képviselői delegációk érkeznek Pestről különvontal, amelyeket lovas bandérium és lampionos menet fogad. A meghatott beszédekét követően lehull a lepel az altábornagy bronzáról.

„Radnai úgy állítja elének Kiss Ernőt, mint a perlaszi győzött. A perlaszi csata az első győzelmes csata a magyar szabadságharcban. A vezér lejtős dombon áll, háta megett a nyert csatát jelző tört ágyú és sáncz kosarak [...]; képzeletünkben látjuk jeles alvezéreit, amint jelentést tesznek neki a győzelemről és erősítik, hogy az ágyúk, melyek a gyilkos kartácsot szórták dicső honvédeire, a császáriak seregéből valók [...], de mégis mintha [...] abba a zűrzavarba akarna jól látó szemmel betekinteni, amely akkor az egész országban uralkodott...” – méltatja Hegedűs János a műalkotást. Majd meghatottan hozzáfűzi: „Feltekintve e szép szoborra kívánom, hogy álljon időtlen időig, védje, óvja e város lakossága, s aki csak feltekint reá, ihlesse meg azt is az az ember-, faj- és hazaszeretet, mely a hőst, kit ábrázol, Kiss Ernőt, hevítette.” Az időtlen idők Nagybecskereken tizen-négy esztendő jelentett.

– Elődeim, az 1996 előtti igazgatók is nagyon fegyelmezettek voltak, de féltek a politikai jelentéstartalmaktól, a Kiss Ernő-szobor újrafelállításának következményeitől – ismeri el Bozsidar Vorgics a múzeum emeleti lépcsőfordulójában. – Én azonban történelmi kontextusában kezelem ezt az ügyet, és nem hinném, hogy ma negatív jelentései lennének a szobornak. Ápolni kell a hagyományokat, a máséit is! Szerintem minden további nélkül fel lehetne állítani a műemléket.

Kérdésünkre Bozsidar úr azt mondja, örömmel lenne egy új szoborbizottság tagja, hiszen a Péter király szobrát állító bizottságnak is tagja volt: – Ez az igazi lo-kálpatriotizmus, hiszen ez is, az is a város múltjának szerves része – sóhajtja elérzékenyülten. De van egy föltétele: az aktus ne kötődjön a politikához. Ugyanakkor

szerinte a magyar kulturális intézményeknek kellene húzniuk az ígát a Kiss Ernő-ügyben. Nagyon lassan, felelősségteljesen kell dolgozni, hogy a többség ne érezze provokációnak, irredentizmusnak az emlékmű helyreállítását. – A Kiss családnak akkora szellemi hatása volt városunkra, hogy nagy tiszteletet kell éreztünk iránta – hangsúlyozza Bozsidar Vorgics. – Nem, nem tartok a szobor esetleges megtámadásától, rombolásától. Csak ha valamelyik párt kisajátítja. Ha pusztán kulturális jelentősége van, akkor nem lesz baj. Hiszen Szerbia kis lépésekkel halad Európa felé. Fontos a megfelelő pillanatot kiválasztani, máskülönben errefelé akár egy Nepomuki János-szobor is támadások tárgya lehet – hiszen nem szerbet ábrázol.

Óvatosság ide vagy oda: az aradiak mindig is ezer szállal fognak a Délvidékhez kapcsolódni. Eleméren nyugszik Kiss Ernő, Nagybecskereken született Lázár Vilmos ezredes, akiről már csak a kereszteltek anyakönyve tanúskodik – amint Tietze Jenő plébános szomorú összefoglalójában olvasható. Schweidel József altábornagy Zomborban született, gróf LeiningenWesterburg Károlyt Törökbecséhez fűzték rokoni szálak, Damjanich János altábornagy a Temes megyei Strazán látta meg a napvilágot szerb katonacsaládban. Ide kötődnek, még ha ennek egyre kevesebb nyoma van is.

Ezért addig is, míg a délvidéki vértanú szobra régi fényében pompázhat, Vorgics úr szeretné, hogy az állandó kiállítás része legyen. Már ami megmaradt belőle. Álldogálunk a lépcsőfordulóban egy szekrény előtt, kissé tanácstalanul, mert nem igazán látjuk, hogyan lehetne a bronzalakot újra felállítani. Kiss Ernő kar és láb nélküli törzse ma fiókokból áll, amelyeken paprika, gumiarábikum, illetve cukor felirat olvasható.

A fej a szekrény tetején nyugszik. Ha politikailag korrektebben akarunk fogalmazni: hál' istennek nyaktól felfelé megvan az ötméteres alkotás.

Az örmény származású férfiú, akinek koponyáját a fülén át közvetlen közelről leadott lövés roncsolta szét az aradi sáncban, mert a négyfős kivégzőosztag sortüze csupán a vállát törte el, és aki utolsó levelében is Ausztria iránti hűségét bizonygatta („Ezért, gyermekeim – apátok ártatlanul hal meg – és az a tudat, hogy uralkodójának mindig a legjobb alattvalója volt, erősíteni fogja őt ezen az utolsó úton”), aki bátran halt meg, és akinek meztelen holttestét kétkerekű taligában gurították végig az éjszakai Aradon hű szolgálói – nos, ez a férfiú már életében is mindent megtett, hogy bevésse magát a becskerekai polgárok emlékezetébe. „Már ifjúkorában tökéletes gavallér volt, elegáns magatartással és ruházattal és kitűnő, páratlan bajtárs” – emlékezik meg róla a Torontál című lap. Amikor kinevezték a II. (Hannover) huszárezred parancsnokának, saját vagyonából szerelte fel a huszárokat, zsoldjukat is ő fizette. Az osztrák hadsereg tisztjeinek háromszázezer forintot kölcsönzött nyugta nélkül, ugyanennyit nyugtával – és ebben az összegben nem szerepel az a nyolcvanezer forint, amelyet a temesvári parancsnoknak, bizonyos Haynaunak adott, ugyancsak papírok nélkül. (Maglehet, e szívesség viszonzása volt, hogy golyót kapott kötél helyett.) Ha Temesvárott vagy Nagybecskereken parádézott, alaposan kített magáért: „Kiss Ernő világos pej arabs mént lovagolt. [...] Csótárja, egész szerszáma az aranytól, ezüsttől csak úgy ragyog, nyeregartóján a magyar címer tündököl. A parancsnok domború melle feszíti a világoskék dolmányt, telve aranyujtással, nyakában a pápai Krisztus-rend aranyláncon vörös

zománcozott keresztjével, melyről a belefoglalt gyémántszemek messze tündökölnék. Öltözetét festőibbé teszi a hófehér köpenye” – írják a szemtanúk.

A piperkóc gavallérból, aki a szabadságharcban – a perlaszi győzelmet leszámítva – komolyabb katonai sikereket nem ért el, de nagy károkat sem okozott, felismerhetetlenségig szétroncsolt test maradt, amely csak négy temetéssel kaphatta meg a végtisztességet. Emlékezetéből pedig egyetlen szép, méltóságteljes bronzfej – a többi testrészt elkallódott 1920 után, azon a szép napon, amikor a régi Hunyadi utcai kisvasutat megállították a régi Ferenc József téren, találékony emberek összeko-

tótték Kiss Ernő emlékművével, majd jól megrakták az apró gőzmozdony kazánját, hogy gond nélkül rántsa le a földre Radnai Béla alkotását.

A bronzfej ma a nagybecskerekai múzeum lépcsőfordulójában, szatócsszekrény tetején várja a jobb időket. Az eleméri családi kastélyt 1936-ban lebontották, Kiss nyughelye folyamatosan felújításra szorul. Az európaibb Nagybecskereken pedig lehajtott fővel járnak a magyarok, főleg amikor gyerekeik torkának kést szegeznek az iskolai vécében.

De hát ez is a létük része.

(*Magyar Nemzet, Hétfégi Magazin, 2009. október 3.*)

Fővárosi Örmény Klub

2009. december 17. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Csontváry terem

Szent Karácsony ünnepén

Ünnepi műsor

I. rész

Fogolyán Kristóf fuvolaművész előadása

dr. Issekutz Sarolta elnök köszöntője és beszámoló

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2009. évi működéséről

Szongott Kristóf díjátadás

Díjazott **Balázs-Bécsi Attila**, a TÉKA Művelődési Alapítvány (Szamosújvár) elnöke

Petrás Mária kerámiaművész, népdalénekes és **Döbrentei Kornél** költő bemutatják Zsoltáros ultimátum c. könyvüket

II. rész

Gerjeni Betlehemes (1880) – **Dr. Kilián István** gyűjtése

Előadja a **Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre**

Rendezte és betanította: **dr. Kilián Istvánné** – Ének: **Egyháziné Marthy Katalin**

Jelmez: **Wertán Kinga**

Ajándékozás és szíveslátás – Könyv-, lemez- és kerámia vásár

Rendezi: **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület**
és a **Fővárosi Örmény Önkormányzat**

Támogató: **Budapest Főváros IX., XI.- és XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, Kiss János (Philadelphia)**

Rozsos Tamás László

Ősök nyomában Erdélyben II.

Erzsébetvárosi Lukács Béla szobrának felavatása Zalatnán

(105 éve történt)

Feleségem üknagyapja, a magyarörmény származású – Budapesten tragikus körülmények között 1901. január 7-én elhalálozott – Lukács Béla volt kereskedelemügyi miniszter, kormánybiztos, országgyűlési képviselő, stb. emlékének megörökítése végett már 1901. február elején a zalatnai kaszinókör dr. Szontagh Adolf bánya főorvos elnöklete alatt tartott közgyűlésen egyhangúlag s nagy lelkesedéssel elhatározta, hogy megírta élettörténetét és elkészíteti mellszobrát.

A kaszinókör és a szülőváros anyagi erejének hiánya miatt országos gyűjtés indítását határozták el, amelyre az engedélyt a m. kir. Belügyminiszter 13545/VII–1901. számon meg is adta, s így összesen 8131 Korona 77 fillért sikerült összegyűjteni.

A szobor megalkotására pályázatot hirdettek, amelyre 15 pályázat érkezett. Ezeknek elbírálására egy műbíráló bizottságot hoztak létre (de a rokonság által is megbíráltatott!), s ezeknek egyhangú véleményével az ekkor már egészalakosra

Lukács Béla szobra Zalatnán 1908 körül (nagysötétági-Hoffman Gézáné, Lukács Paula hagyatékából)

tervezett szobor elkészítésére Gárdos (Gross) Aladár (1878–1944) fiatal művész kapott megbízást.

A szobor talapzatának elkészítését – az ompolygyepűi (preszákai) emlékmű révén jól ismert – Knop Vendel szakiskolai tanár és a zalatnai kőfaragó szakiskola tanítványai végezték el. A szobor avatásáról a kaszinókör meghívókat készíttetett és küldött szét. 1904. július 25-én érkezett meg a szobor a városba, s a felavatására – augusztus 14-re – ünnepi díszbe öltözött Zalatna. Az ünnepély kezdetét 11 órakor három ágyúlövés jelezte és a Himnusz eléneklésével vette kezdetét a kaszinó előtti téren.

Megjelent néhai Lukács Béla három gyermeke: Simon, Paula és Morzsika (Salome), valamint gyám-szüloik: Zabulik László kolozsvári főügyész és neje, Todorffy Lilla, továbbá a nagyszámú és előkelő – magyarörmény – rokonság is (özv. Lukács Jánosné, szül: Kelemen Sarolta (zalatnai postamester özvegye), Lukács

Mihály, Todorffy Lukács polgármester (Szamosújvár), Keresztes István, Jakabffy János, Mály Sándor p. ü. min. osztálytanácsos (1858–1929) és neje: Lukács Sarolta (1866–†1944), stb.). Képviseltették magukat a minisztériumok, a kereskedelmi részvénytársaságok, de jelen volt dr. Werner Gyula (1862–†1926), a kerület országgyűlési képviselője, Alsó-Fehér vm. részéről pedig br. Bánffy Kázmér vm.-i főjegyző. Gyulafehérvár szab. kir. várost Novák Ferenc (1846–†1919) polgármester s 12 tagú küldöttség képviselte. Több beszéd hangzott el, majd felolvasásra kerültek az előkelőségek által küldött táviratok

és levelek (ezek között volt gr. Tisza István miniszterelnök levele is).

A tucatnyi koszorú elhelyezése után a Szózat eléneklése következett, s 13 órakor a kaszinó épületében 140 fő részére ebédet tartottak, melyen részt vettek a vármegye előkelőségei és a küldöttségek is.

A szoborról 2009. augusztusában nem sikerült fényképet készíteni, ez „köszönhető” sajnós annak, hogy 1940 végén Romániában a Vaszgárda ideje alatt korábban soha nem látott vandalizmus valósult meg, s ekkor az ledöntésre és beolvasztásra került.

Zeneagapé az Örmény Katolikus Lelkészségen

(Budapest XI., Orlay u. 6.) minden hónap utolsó vasárnapján a fél 5 órakor kezdődő szentmise után, fél 6 órakor

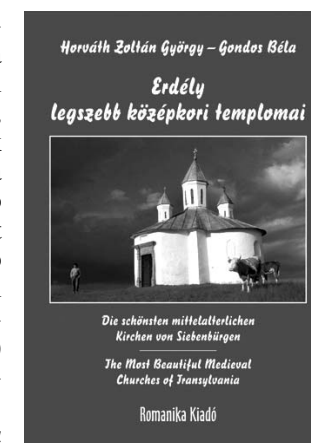
2009. december 27-én 17,30 órakor a szentmise után Karácsonyi Koncert CD-ről, melyet Szongoth Gábor állított össze. A koncertet szerény agapé követi gyümölcskenyérrel és üdítővel. Találkozzunk!

Szongoth Gábor szervező

Könyvajánló

A Szt. István alapította Erdélyi püspökség idén, 2009-ben ünnepli ezeréves fennállását. Egy évezred alatt a magyarok és a szászok a történelmi Erdélyben ezernyi pompás műemléket alkottak. Kötetünkben a legszebb, legkülönlegesebb félszáz középkori templomot, azok építészeti és képzőművészeti értékeit mutatjuk be soha nem látott részletességgel, mintegy 700 (!) fotóból álló képanyaggal. A könyvben a romanika idején emelt Szt. Anna-kápolna mellett Gyergyószentmiklós több más temploma is megtalálható, így a Csobot-hegyi örmény kápolna és a város örmény katolikus temploma is. A Romanika Kiadó által megjelentetett 376 (!) oldalas könyv a karácsonyi klubesten a Magyarok Házában jelentős kedvezménnyel lesz megvásárolható.

Horváth Zoltán György – Gondos Béla

Szamosújvár a Budapesti Biennálén

Szamosújvár is bemutatkozott a BIENNÁLÉ – Külhoni Magyarok Kulturális Fesztiválján, október 25-én a budapesti Fészek Művészklubban, a Történelmi kisvárosok sorozatban. A 35 tagú csoport lelkesen vágott neki a nagy útnak, azzal a reménnyel, hogy hiteles és méltó képet festhet városunkról a budapesti közönségnek. Mindenki számára megtisztelő volt, hogy ebből a különleges alkalomból tagja lehet a képviselőnek. Örömmel fogadtuk a meghívást, hiszen valamennyien úgy éltük meg, hogy az anyaország érdeklődik felőlünk, kíváncsi ránk, vendégségbe hív magához, mert szeretné tudni, hogyan élünk, hogyan küzdöttünk meg a nehézségekkel, hogyan őriztük és ápoljuk értékeinket. Ennek a lelkesületnek köszönhetően állhatott össze az a tartalmas, változatos, csaknem két órán át tartó műsor, amellyel megajándékoztuk magyarországi testvéreinket, akik színültig töltötték a Fészek Klub Színháztermét. A bemu-

tatkozás *Török Bálint* alpolgármesterünk beszédével kezdődött, aki a vendéglátók üdvözlése mellett röviden bemutatta városunk történetét és jelenlegi helyzetét. Ezt követően

Nagy Melinda XI-es diáklány mondta el Kányádi Sándor Örmény sírkövek című versét, majd az Örmény Kórus adott elő vallásos énekeket. A kórus egyébként többször is fellépett a bemutatkozás során, örmény népdalokkal és világi dalokkal fűszerezve műsorunkat, amelynek első részében az örmény gyökereket és szellemiséget akartuk kiemelni. A bevezető lírai rész után *Balázs-Bécsi Attila*, a Téka Alapítvány elnöke, történelemtanár rövid előadást tartott Szamosújvár építészettörténeti emlékeiről. Az örmény származású *Molnár (Kovrig) Annamária* pedig a szamosújvári örmény székesegyházban található Rubens festmény történetét mesélte el úgy, ahogyan azt szüleitől, nagyszüleitől hallotta. A Budapesten élő, széki-szamosújvári származású *Juhos Kiss János* Szamosújvárról szóló saját költeményeinek előadása jelentette a műsor két része köz-

Török Bálint
alpolgármester

A Téka táncegyüttes és az Örmény Katolikus Egyházi Kórus

ti átmenetet: a következő részben a 20. században vidékről bevándorolt lakosság új, sajátos, népies szellemiségét próbáltuk megeleveníteni. A Téka Alapítvány keretében működő Kaláka Néptáncegyüttes és a Harmadik Zenekar előadása következett: ők a környékbéli falvak, Szék, Bonchida, Válaszút és Feketelak táncaiból, népdalaiból nyújtottak ízelítőt. Bemutattuk tehát városunk változó, átalakuló értékeit, amelyeket a régmúltból átörökítve, jelen életünk kereteibe helyezve próbálunk tovább éltetni. Műsorunk harmadik részét gasztronómiai bemutató tette ki. A jellegzetes örmény hurutos levest és a daluzit *Molnár Annamária*, a mezősegi töltött káposztát és a szilvapalinkát pedig *Kulcsár Ildikó* mutatta be. Záróakkordként a csapat összes tagja, örmények és mezősegiek, a közönséggel együtt Rózsa Sándor nótáját énekelte, mintegy végső üzenetként, hogy mára már mindannyian

egy nemzetnek, egyazon vegyes kultúrának a gyermekei lettünk.

Végül a kóstoló és a kiállítás megtekintése következett. A szamosújvári finom falatokkal, valamint a *Feketelaki Tibor* és *Debreczeni Botond* városunkról készült fotóival még közelebb hoztuk Szamosújvárt a budapesti közönséghez. Tapasztalataink és a visszajelzések azt bizonyítják, hogy munkánk nem volt hiábavaló.

Eredményes bemutatkozásunkat azonban nem csak a lelkes

szamosújvári csapatnak köszönhetjük, hanem azoknak is, akik megteremtették ezt a különleges alkalmat: a magyarországi Miniszterelnöki Hivatalnak, a Biennálé fő támogatójának, valamint a budapesti Égtájak Irodának és programigazgatójának, *Goldschmied Józsefnek*, aki figyelmével és barátságával tüntet ki és állandóan támogat bennünket.

(Szabadság, 2009. október 31.)

Nagy Annamária

Balázs-Bécsi Attila,
a Téka Alapítvány
elnöke

Meghívó

Advent a Hegyvidéken

November 29-től december 23-ig a Hegyvidéki Önkormányzat az idén hetedik alkalommal rendezi meg a Polgármesteri Hivatal (Budapest XII., Böszörményi út 23–25.) melletti kis téren és a környező utcákban a fenti címmel meghirdetett kulturális eseményt és kézműves vásárt.

A XII. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat **december 13-án (vasárnap) 16 órától a Törpe utcában** felállított nagyszínpadon mutatja be programját.

Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit elnök adventi köszöntője után a *Tigrán zenekar* örmény és erdélyi örmény karácsonyi zenei összeállítással ajándékozza meg a közönséget, *Szuper Géza* gitáron, *Vikol Kálmán* fúvós hangszereken játszik, *Baráth Emőke* énekel.

Erre az eseményre mindenkit szeretettel hív és vár

Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit XII. ker. örmény elnök

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(1. rész)

Nagy örömmel vettem kézbe **Ferenczi Sándor** könyvét, *A gyulafehérvári (erdélyi) főegyházmegye történeti papi névtárát*, amelyre atyai barátom, a Medgyesen élő Harai Pál tiszteletbeli kanonok hívta fel a figyelmemet.

A könyv 2009-ben jelent meg a Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadó ja és a Verbum Keresztény Kulturális Egyesület közös kiadványaként.

Nemcsak a könyv gondozói között akadtam örmény gyökerű ismerősökre (lektor Marton József, az egyik felelős szerkesztő Bodó Márta, korrektúra Szenkovics Enikő), de amint beleolvastam, a papok között is számos olyan adatra bukkantam, amely bizonyossá tette azt, amit eddig csak sejtettem, hogy tudniillik az örménymagyarok közül sokkal többen választották a papi hivatást, állottak az egyház szolgálatában, mint ahányukat eddigi ismereteink alapján számon tartottunk.

És az említett 478 oldalas könyv csak a papokról szól, a szerzetesekről nem!

Jakubinyi György előszavából: „A címben főegyházmegyei papságról van szó. Az egyházjog szerint kétféle papság létezik: az egyházmegyei (régén világinak nevezték) és a szerzetes-papság. Jelen kötet a címe szerint csak az egyházmegyei papok névtárát hozza. A főegyházmegyeinkben egykor és most működő szerzetes-papok (elsősorban ferencesek, jezsuiták, piaristák stb.) már nem fértek a

keretbe, mert egy hasonlóan terjedelmes kötetet tenne ki a névtárak. Ennek az összeállítására a jövő feladata marad.

A cím azt is meghatározza, hogy csak az erdélyi (1932-től gyulafehérvári) egyházmegye (1991-től főegyházmegye) egyházmegyei papjainak adatait közli.

Köszönjük a szerzőnek, hogy többrétű elfoglaltsága mellett felvállalta milleniumunk és papságunk tiszteletére ennek a terjedelmes műnek a megalkotását. A kötet célja éppen ez volt: emlékezzünk paptestvéreinkre, „akik előttünk jártak”, és ismerjük meg jobban egymást is, akik az Úr Jézus hívását az ő kegyelméből az erdélyi papságban követjük ebben a szenvedéssel és reménytel teli korunkban, amelyet sohasem hagy el a gondviselő Isten.

Gyulafehérvár, 2009. január 11-én
Urunk megkeresztelkedése ünnepén.”

Ebben a most induló sorozatban a szóban forgó könyv II. részéből fogok idézni, amelyben az egyházmegyei papjait 1556-tól sorolja fel a szerző.

Előre bocsátom, hogy szubjektív lesznek a személyek kiválasztásában. Ha a név, vagy a születési hely azt sugallja, hogy örmény gyökerű lehet az illető, közölni fogom az adatait, hátha a család valamelyik késői leszármazottja felfedezi benne rokonát.

Ha valamilyen más kiadványban is talállok az illetőkre, vagy más örmény papokra vonatkozó feljegyzést, azzal kiegészítem az ismertetést, de nem szá-

mozom meg őket, hanem dőlt betűkkel jelölöm ezeket a részeket.

Előre elnézést kérek az esetleges tévedésekért, de gondoljuk csak meg, hányan azért maradnak ki ebből a „számbavételből”, csak azért, mert anyai ágon örmény gyökerűek, tehát nevük nem árulhatja el „hovatartozásukat”.

Összességükben tehát biztosan többen vannak, mint ahányat én ezzel a számmal kezdődően felsorolok.

Szándékom alátámasztására **Garda Dezső** kitűnő munkájából a **Gyergyói Örmények Könyvé**-ből idézek:

„A gyergyószentmiklósi örménységet lelkileg és tudatilag az örmény katolikus egyház fogta össze. A közösség számára nem volt mindegy papjainak kiléte, hogy ezek miként szolgálják a közösséget? Ilyen körülmények között a plébános választásoknál a gyergyószentmiklósi örménység mindig a legjobb papokat szerette volna Gyergyószentmiklósról vonzani. Az örmény közösség tehát mind erkölcsileg, mind anyagilag gondoskodott papjairól”. Az ebben a városban működő papokról a kiegészítések mind Garda Dezsőtől veszem át.

Meggyőződésem, hogy akit ez a közösség elfogadott papjának, és akinek a neve is sugallja örménységét, azoknak kellett lenniük örmény gyökereiknek is!

1. Ágoston Károly, szül. Kolozsvár, 1819. okt. 25. A gimnáziumot, a filozófiát és a jogot Kolozsváron, teol. tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve 1843. aug. 1. Szolgálati helyei: 1845: Szilágysomlyón gimnáziumi tanár. 1850: Kolozsváron káplán, 1865: haláláig Gyergyószentmiklóson plébános és 1868: alesperes, 1881: főesperes. Meghalt 1882. jan. 9. (Beke szerint Baróton született.)

Az említett könyvben még azt is olvashatjuk, hogy Merza Antal plébánossága idején az 1873. évi nagy kolerajárvány alkalmával, mely június és július hónapokban Tekerőpatakon dühöngött, és augusztusban, szeptemberben eljutott Gyergyószentmiklósról, szemtanuk szerint a plébános Ágoston Károllyal és ministránsaival megindult a különböző utcákban, és végigcsengetve hívta fel a közfigyelmet a betegek ellátására.

Merza halála (1788) után mintegy három hónapon át Ágoston Károly helyettesített, szolgált az örmény katolikus templomban.

2. Alexa Ferenc, örmény szertartású. Szül. Szamosújvár, 1890. okt. 27. A gimnáziumot Szamosújváron, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron (1910–1911) és Rómában (1912–1914) végezte. Pappá szentelve Bécsben, 1914. jún. 4. Szolgálati helyei: 1914 Szamosújváron hittanár, 1917: Erzsébetvárosban, 1935: Szamosújváron plébános. Meghalt Szamosújváron 1957. márc. 8. Kisebbségi örmény vonatkozású liturgiai (Örmény SZENTMISE, Kolozsvár, 1919), irodalmi és történeti munkákon kívül miniatűr könyv formában kinyomtatta az **1000 szóból álló Magyar-örmény Szótárt** (Wien-Erzsébetváros, 1922.)

Szongottnál még szerepel Alexa Nerszesz is, így (Der-Nerszesz Álekszáján. Ker. I. köt. 11. 1722. nov. 13. 1. tétel), Alexa Tódor, akiről Ferenczi könyve Pap Tódor néven emlékezik majd, valamint Ámirá pap (Der Ámirá) 1732-ben. (Ker. I. köt. 21. lap 78. tétel).

Gyergyószentmiklóson 1839–1840 között ideiglenesen tevékenykedő papok irányították az örmény egyházközséget. Ilyen volt többek között

P. Amberboy Mózes. A hitközség a velencei mechtarista atyát kívánta plébánosnak, akinek időszakos rövid helyettesítésével az egyházi gyülekezet nagyon meg volt elégedve. De Kovács Miklós erdélyi püspök nem engedélyezte kinevezését, mivel, mint írta „szertartás plébános nem lehet”. Ekkor a Mercantile Forum tagjai arra kérték a püspököt, hogy „tekintve, miszerint az örménység egy része Moldvába(n), más része Magyarországon és más helyeken kereskedik, a következő télig, míg a közösség hazajön, s mialatt megismerkednek a helyiek idegen világi örmény pappal, hagyja meg Amberboyt adminisztrátornak”. A Mercantile Forum kérésére Kovács Miklós püspök beleegyezett abba, hogy a velencei mechtarista atya 1840 novemberéig plébánosként tevékenykedhessen Gyergyószentmiklóson. Sőt, Szomál Zukiusz velencei érsek is egy teljes évet engedélyezett P. Amberboy Mózesnek gyergyószentmiklósi tartózkodására.

3. Anda Géza, szül. Szépvíz, 1883. jan. 1. A gimnáziumot Csíksomlyón, teol. tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve: Gyulafehérvár, 1905. jún. 27. Szolgálati helyei: 1905: Kézdiszentkereszt, 1906: Tusnádon, 1907: Ditróban, 1908: Piskitelepen káplán, 1909: Gyimesfelsőokon, 1912: Tusnádon, 1946: Székelyszentkirályon plébános. Meghalt 1962. jún. 16.

4. Antalfi Mihály, örmény szertartású. Kolozsváron (1770–1772) a SJGA-n (Jezsuita Gimnázium és Akadémia) tanult. Szolgálati helye: 1782 Szépvízen plébános 1790: Szamosújváron káplán. Meghalt 1811. febr. 1. Szamosújvár Monográfiájában Szongott

a következőket írja, mikor a város örmény kath. papjait felsorolja: 1775 Antonás Mihály (Der-Minász Antonásián Ker. II. köt. 471. lap, 1775. okt. 25.) Mivel az Antonás család egyik ága nevét Antalfi-ra és a másik Deákra magyarosította, ennek a papnak magyar neve: Antalfi Mihály. Maga a pap 1792. máj. 11-én (Ker. I. köt. 733. lap 92. tétel alatt) latinul így írta nevét: „Michael Antalfi”. Így is: Geron Mihály (Der-Minász Geroni. Ker. II. köt. 467. lap okt. 30.) Meghalt: (Hal. II. köt. 465. lap 22. tétel). Antalfi (Antonás) Mihály = Geron Mihály

5. Ávéd István, szül. Gyergyószentmiklós, 1837. jan. 2. A gimnáziumot Székelyudvarhelyen, teol. tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve: 1860. júl. 15. Szolgálati helyei: Marosvásárhelyen tanár és káplán, 1861: Csíkszentgyörgyön és Gyergyószentmiklóson, 1862: Baróton káplán, 1864: Szentivánlaborfalván, majd Sársfalván, 1876: Tekerőpatakon plébános. Meghalt 1888. máj. 29.

6. Ávéd Jákó, szül. Gyergyószentmiklós, 1843. okt. 24. A gimnáziumot Csíksomlyón és Gyulafehérváron végezte. 1862: Pesten bölcsészettanul. 1867: Kolozsváron tanári oklevelet szerez. Szolgált: 1869: Gyulafehérváron, 1870: Csíksomlyón, 1872: Gyulafehérváron a tanonciskola és kisdédóvó igazgatója, 1889: az árvízjelző állomás vezetője és gimnáziumi igazgató. Meghalt: Gyulafehérvár, 1922. jan. 19. Munkái: **Karcolatok Gyulafehérvár város jelenéről.** Gyulafehérvár, 1880.

7. Ávedik Lukács, örmény szertartású. Szül. Erzsébetváros, 1847. okt. 18. A gimnáziumot Erzsébetvárosban,

Székelyudvarhelyen, teol. tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve: Bécs, 1871. aug. 19. Szolgált: Erzsébetvároson gimnáziumi tanár, 1878-1909: örmény szertartású lelképásztor, 1893: főesperes. Meghalt: Erzsébetváros, 1909. ápr. 5. Munkái: Több tudományos művet írt. Megírja Erzsébetváros monográfiáját: **Szabad királyi Erzsébetváros Monográfiája.** Szamosújvár, 1896. Zeneműveket is komponált. Kiadja az örmény szentmise magyar fordítását: **Az örmény kath. SZENT MISE. A római szent-szék által elfogadott eredeti szöveg szerint magyarra fordította Ávedik Lukács.** Erzsébetváros, 1905.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület alakulása évében, 1997-ben indította el **Erdélyi Örmény Múzeum** sorozatát, hogy könyvekbe zártan nyújtsa át az érdeklődőknek, az utóknak az örmény, magyarörmény történelem, kultúra egy-egy szeletét. Így jelent meg kilencedik kötetként Ávedik Lukács főesperes, erzsébetvárosi plébános monográfiájának hasonló kiadása 2004-ben. Az idén emlékeztünk Erzsébetváros és az erdélyi örmények, örménymagyarok e kiváló alakjára, halálának 100. évfordulóján.

Ez a jubileumi alkalom lehetőséget teremtett egy emlékérem kiadására, hogy ezzel fejezzék ki a közösség háláját azok iránt, akik szívügyüknek tekintik Erzsé-

betváros sorsát. Így született meg az **Örmény Szív** emlékérem, mert a „hűség” Ávedik Lukács végakarataiban úgy rendelkezett, hogy halála után vegyék ki szívét, és az ott nyugodjék hívei között, azok közelében, akiket egy életen keresztül szolgált. Végrendeletét tiszteletben tartva halála és felboncolása után a szívét kiemelték, a templomban őrzik, ahol ma is látható, megmaradt épen az urnában, amelyben elhelyezték.

Úgy érzem, megérdemli, hogy a Füzetek minden olvasója fejet hajtson emléke előtt, elolvasván a monográfiához írott előszavát, amelyet éppen 49. születése napján jegyzett.

„Előszó

Az ezredéves hazánk rendkívüli örömeiben Erzsébetváros közönsége nemcsak osztottni, de annak nagyszerű eseményét legalább porszemnyi hozzájárulásával halhatatlanná

tenni kívánta azon tiszteletreméltó határozata által, melynél-fogva képpen és írásban látni óhajtja ez áldott helynek múltját és a jelenét a jövő biztosítására és emlékezetére.

Képviselőtestületünknek május havában hozott, fennkölt Kis-Küküllő vármegye törvényhatósági bizottsága ugyanazon hóban végérvényes jóváhagyásával el látván, engem bízott meg kitüntető, de vajmi nehéz és gyorsan végzendő feladattal. Május havának eme virágcsokrárt ki nem fogadta volna el szívesen? Mihelyt a bevégzett tényről értesül-

Ávedik Lukács

tem, adatok gyűjtése után kutattam; az anyaghalmozásból és érdekes tárgyai közül kiszemeltem a rendelkezésemre álló okmányok közül a legérdekesebbet, mert hisz ily rövid idő alatt mindent egybegyűjteni és földolgozni a lehetetlenség-gel határos, kiválasztottam az előttem becses és kedves momentumokat, hogy városom szép múltjában mindenki gyönyörködhessenek.

Megvallom, tollamat városom iránt táplált fogyhatatlan szeretet, de egyszerűsággal az igazság is vezérelte. Hisz ki volna képes – bármily vasszorgalommal fölvértezve, ha hiányzik benne a mély lelkesedés – rövid idő alatt sokat tenni? Bizonyára csak az, ki szülőföldje töviséi és göröngyei közt is édesen elandalog, kit a természetszerű vonzalom lebűvölve tart a múlt képei előtt, a ki tisztelettel ápolja a jelent, hogy áldást nyerjen a jövőnek.

Kristály forrásból, tiszta lelki örömmel kezdtem munkámhoz, s érzem, hogy hálás feladatot teljesítettem, mert szép múltja van a régi Ebesfalva és a mostani Erzsébetvárosnak. A mi szép és nemes volt benne, feltüntettem egyszerűen, hogy az előket őseik arany példájának követésére lelkesítsék, hogy a jelenkor a múlt idők ismeretéből szerezzen tanulságot, hogy megbecsülje az utókor a dicső elődök fáradhatatlan munkásságát és a közügyért lelkesülő, egyetértő szellemét.

Keresztény és lelkész vagyok, tapasztalataim és hitem egyaránt előttem lebegtetik gyarlóságomat, azért fölfakad lelkemből a hála a kegyelmek ura trónjához, mert ő felvilágosító erejét nem csökkenté meg nehéz munkám alatt; az elismerés koszorúját nyújtom szeretett városomnak, kinek múltja oly gazdag főlemelő emlékekben, hogy szégyenpír sohasem kell, hogy átfussa arcunkat.

Lelkemnek gyönyöre, üdvöz légy Erzsébetváros!

Gyermeki álmaim tündér vára, rajongó szeretetem kincse, melyben mindent egybegyűjtve találtam, a mi boldogít, nemes

érzelmekre hangol, magasztos eszmékre lelkesít.

Ne gúnyolja senki e forró vonzalmat, mert akkor a tűz hevét is elátkozni kellene, melyet a jótevő nap nyári napokon vagy fagyos télen földünkre áraszt.

Fogadd szeretett városom kedves közönsége ezen emlékművet tőlem oly szeretettel és tisztelettel, mint a mily emelkedett szellemmel írtam és adom neked azon őszinte kívánataim kíséretében, derengje át városunk egét a jólét nimbusza, lakói élvezzék a meglepődés jelenét, hogy bizalmuk a nemes tettekben fokozódjanak és téged, városom, mindig önérettel dicsőíthessenek.

Kelt Erzsébetvárosban, 1896. évi október hó 18. napján.”

Szerkesztői megjegyzés: Polyák Mariann: Ávedik Lukács (1847–1919.), Erzsébetváros történetírója c. tanulmánya teljes terjedelmében az Örmény diaszpóra a Kárpát-medencében címmel a Művelődéstörténeti Műhely Felekezet és identitás (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba, 2006) c. kötetében jelent meg. Ennek rövidített, szerkesztett változata megjelent dr. Issekutz Sarolta: Örmény halottkultusz és temetkezés, Erzsébetváros és örmény katolikus temetője c. könyvben (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Budapest 2009).

Folytatjuk

Kincset őrző tiszta forrásból merítve

Beszélgetés Kovács Bálint armenológussal

Kovács Bálint nyugat-dunántúli származású fiatalembert az erdélyi örmények elhivatott kutatójaként ismerik egyre szélesebb körben. Minden erdélyi örmény katolikus templom/plébánia könyv- és levéltárát jól ismeri, Rómától Örményországig sokfelé kutatott már e közösség története után. Doktori tézisének lezárása előtt újra hosszabb körutat tett Erdélyben, ekkor kértük őt mikrofon elé.

– Milyen út vezette önt az erdélyi örményekhez? Meséljen magáról és e közösséggel való találkozásáról!

– A Pázmány Péter Katolikus Egyetem történelem–hittanár szakán diplomáztam 2005 nyarán, s az év őszétől már doktoranduszként folytathattam tanulmányaimat az egyetem Történettudományi Doktori Iskolájában.

Az egyetemi évek alatt több országban is voltam ösztöndíjas, így Németországban a mainzi Johannes Gutenberg Egyetemen, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen, aztán egy állami ösztöndíjnak köszönhetően még egyetemistaként három hónapot töltöttem római levéltárakban és könyvtárakban, így a Vatikáni Levéltárban, a Propaganda Fide Kongregáció missziós levéltárában és a Vatikáni Apostoli Könyvtárban.

Amikor egyetemi oktatómat, azóta „mesteremet”, Őze Sándort 2002-ben tájékoztattam arról, hogy a félév során nem fogok órákra járni, mivel Kolozsvárra készülök tanulni, ő azt a külön feladatot adta számomra, hogy a Budapestet megrendezendő *Örményország Kincsei – Titkok az Ararátról* című kiállításához gyűjtsék anyagot az erzsébet-

Kovács Bálint

városi örményekről, mert az jól illene a kiállítás koncepciójába. Korábban soha nem hallottam arról, hogy a többnemzetiségű Erdélyben örmények is éltek/élnek, de izgalmasnak találtam a feladatot.

Kolozsvárról autóstoppal utaztam a Segesvár melletti, egyre jellegtelenebbé váló kisvárosba. A helyi katolikus plébános örömmel fogadott, a levéltári és könyvtári anyagot firtató kérdésemre viszont kiderült, hogy az erzsébetvárosi örményeknek saját „papájuk” van, az akkor már közel 70 éves Maris néni, és tőle függ, hogy sikerül-e betekintnem a templom sekrestyéje feletti igen értékes, ám gondozatlan gyűjteménybe. Maris néni értékelte hosszú utazásomat, s úgy döntött, hogy megnézhetem a könyvtárat. Úgy éreztem magam, mint aki kincset talál. Elzárt helyen, por és pókhálók között közel kétezer 16–19. századi kötet várt és több folyóméternyi magyar, örmény és latin nyelvű kézirat.

Gyakorlatilag ez a pillanat döntötte el, hogy ezt a hagyatéket (illetve az erdélyi örménység múltját) fogom kutatni, s nemcsak pár hónapig, hanem évekre, sőt – nagyon bízom benne – évtizedekig is. Ilyen irányú tevékenységem által – azon túl, hogy a történész és armenológus

hivatást gyakorolom – egy, a magyarsághoz integrálódott kaukázusi kultúra értékeinek megmentéséhez is hozzájárulhatnak.

– Hogyan mutatná be ezt a több mint háromszáz éves közösséget?

– Az örmények jelenléte a Kárpát-medencében a középkortól ismert, tömeges bevándorlásukra azonban csak a 17. század második felében került sor. Ekkor Gyergyószentmiklóson, Ebesfalván (amiből később a fent említett Erzsébetváros lett), Szamosújváron, Csík-szépvízen, Besztercén, Szamosújváron, Görgényszentimrén telepedtek le. A 17. század végén Oxendio Virziresco vezetésével az addigi gregoriánus-örmény hitet valló népcsoport katolizált a galíciai Lembergben. Ettől kezdve a pápa fennhatóságát elismerő örmény szertartású római katolikusokként vannak jelen a Kárpát-medencében. Erdélyben négy örmény szertartású katolikus plébánia, ezáltal négy jelentősebb örmény kolónia alakult ki (Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós, Csík-szépvíz), ahol az örmények saját bíraskodási fórummal, az Örmény Kompániával, később a Mercantile Forummal rendelkeztek. Sajátos autonómia volt ez már a 17–18. században, amely talán ma is példaértékű az önrendelkezésért folytatott kisebbségek küzdelmeiben. Kereskedő és iparos tevékenységet folytattak, a távolsági kereskedésben sikerült monopolizálniuk a szarvasmarhakereskedelmet, ezáltal az erdélyi örmények lettek a bécsi húspiac beszállítói, de Konstantinápolyban is ismert lett a gyergyói faáru.

– Az évek során sokszor járt Erdélyben, jól ismeri a jelenlegi közösségeket és a levéltári, könyvtári anyagokat – beszéljen ezekről!

– A Kárpát-medencei örménység nem csak történelem, hanem ma is létező valóság. Így nem csak a történész és a filológus, de a néprajzkutató, a kultúrantropológus és a szociológus is talál bemutatásra, elemzésre érdemes összefüggéseket.

A 17. századi betelepülést követően a többségi társadalomba való integrálódással az erdélyi örmények a magyarsághoz asszimilálódtak, azonban a 19. század végén egy Szamosújvárról kiinduló kulturális reneszánszsal, az armenizmussal örökségüket próbálták megmenteni az örmény városokról írott monográfiákkal, folyóiratokkal.

A felsorolt négy erdélyi örmény kolónia ma is igyekszik megőrizni önazonosságát, évente egy alkalommal mindegyik helyen – többnyire a templom védőszentjének búcsúünnepén – találkoztat szerveznek, amelyen az örmény szertartású liturgiát követően a távolról érkezett elszármazottak és a másik településen élő örmények is megjelennek.

Az erdélyi örményekkel kapcsolatos tudományos kutatás a kettős identitást rajzolja meg, vagyis, hogy megtartották örmény öntudatukat, ugyanakkor magyarnak vallják magukat. Az örmények 19. század végi megfogalmazása szerint „magyarabbak ők a magyarnál”. Véleményem szerint ez a kettős identitás a 21. század elején már két és félszeres, háromszoros identitássá válik. Egy elhibázott kisebbségpolitikának köszönhetően ugyanis Magyarországon vita van arról, hogy ki az örmény valójában, aki örményül beszél csak és az utóbbi pár évtizedben Örményországból vagy Kis-Ázsiából települt a Kárpát-medencébe, vagy az is örmény, akinek őse pár száz éve telepedett le Erdélyben, s már nem használja az örmény nyelvet. Így az-

tán különböző etnikai tudatú csoportok alakultak ki, a problémákat pedig sikeresen exportálták Erdélybe is, majd bekapcsolódtak a regáti, illetve bukaresti örmények is, akik pedig a románsághoz állnak inkább közel. Az örmények így manapság nem tekinthetők homogén népcsoportnak, ugyanakkor véleményem szerint nagyon jól tükrözik mind Közép-Európa alakulását, mind az örmény történelem utóbbi száz évét.

Érdekes összehasonlítani ezt a helyzetet például az egykori galíciai örmények helyzetével, ahol szinte ugyanez a folyamat játszódott le, ők azonban a lengyel társadalomhoz integrálódtak, majd a második világháború után Lengyelországba költöztek. Jelenleg az ősi örmény katolikus lelkész (Lvovi) székesegyházban örmény apostoli szertartással mondják a liturgiát, mivel a városba a rendszerváltás után jelentős számú örmény közösség érkezett Örményországból. Tehát a galíciai szállásterület elhagyásával oda ismét örmények költöztek, a tradicionális katolikus rítus azonban ezáltal megszűnt.

Jerevánban meséltem az erdélyi örményekről. A mindennapi embernek is van Örményországban arról tudomása, hogy élnek örmények Transzylvániában, azaz Erdélyben. Az iskolákban ugyanis tanítják, hogy örmények nemcsak az anyaországban, de a diaszpórában is élnek, és ebbe az erdélyi örmények is ugyanúgy beletartoznak, mint a New Yorkban élők.

– Milyen eredményei vannak kutatás munkájának?

– Ha valaki tudományos kutatásra adja a fejét, a legfontosabb eredményévé a doktori disszertációja válik. Bízom benne, hogy most ősszel sor kerülhet ennek megvédésre. Próbálok teoretikus alapokra helyezni értekezésemet,

és azt vizsgálni, hogy létezett-e egy interregionális hálózat, kapcsolatrendszer a kultúrtörténet síkján, amely a különböző örmény diaszpórákat összekapcsolta, és ha létezett, hogy működött, kik, mik voltak az összekapcsoló elemek, és részt vettek-e ebben (s ha igen, miként) a közép-európai, erdélyi örmények. Ezzel gyakorlatilag azt is meg lehet állapítani, hogy a kora újkori örmény misztsziók, diaszpórák úgy működtek-e, mint ma a „globális” világ. Talán ez elsőre furcsán hangzik, azonban az elméleti és általános diaszpóra kutatásnak ma jelentős irodalma és kutatási háttere van a világon. Véleményem szerint ebbe a perspektívába kell beleilleszteni az erdélyi örmények történetét is.

Tézisem megírását megelőzően három konferenciát szerveztünk a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, a legutóbbin hét országból jöttek előadók, és a jereváni Örmény Tudományos Akadémia is bekapcsolódott. Itt a perspektívák természetesen már nagyobbak voltak, és Közép-Európa esetében vizsgáltuk az örmények történelmét és kultúráját.

Áprilisban Los Angelesben tartottam előadást egy nemzetközi armenológiai konferencián, majd meghívtak az armenológusokat tömörítő *Society for Armenian Studies* társaságba, ennek azóta egyedüli magyar tagja vagyok.

– Meséljen érdekesebb felfedezéseiről!

– Legérdekesebb „felfedezésem” talán az erzsébetvárosi hagyatékkal való találkozásom alkalmával történt. „Kincsek őrzője – a tiszta forrás” – nagyjából ez a gondolat jut eszembe erről a gyűjteményről. A nyár folyamán Szamosújváron találtam meg a világ első nyomtatott örmény nyelvű Bibliáját. 1666–1668-ban nyomtatták Amszterdamban. Érdekesnek tartottam azt is, amikor a Vatikáni

Könyvtár örmény kézirat-katalógusát lapozgattam, és a „possessorok”, vagyis a könyvek egykori tulajdonosainak bejegyzései alapján tíz erdélyi örmény kézira leltam. Ezek a kéziratok Erzsébetvárosból kerültek a szentszéki gyűjteménybe, feltételezhetően a 19. század végén. A kéziratok elsősorban liturgikus kéziratok, misekönyvek (örményül: pataragamotojc', xorhrdatetr), egyházi kalendáriumok (tomacojc'), örmény rituálék (maštoc'). Ezzel kapcsolatban lett világossá, hogy a katolikus uniót követően az örmény művelődésben egyfajta visszaesés figyelhető meg, még ha nekünk, katolikusoknak ezt nehéz is kimondanunk. A krími és kelet-európai örmény kéziratmásoló műhelyekben (scriptoriumokban) a középkor folyamán az örmény kultúra és művelődés színe-java volt jelen a teológiától, irodalomtól kezdve az orvostudomá-

nyokig. Ez az érték a 17–18. században mindössze egyfajta katolikus jámborsági és teológiai irodalomban, liturgikus kéziratokban nyilvánult meg.

– *Milyen jövőbeni tervei vannak a kutatás terén?*

– Jelenleg a Lipcsei Egyetem Kelet-Közép-Európa Intézetében (GWZO) dolgozom tudományos munkatársként. A disszertációm megvédését követően – az Országos Széchényi Könyvtárral együttműködve – szeretném az erzsébetvárosi, majd a szamosújvári és gyergyószentmiklósi örmény könyvtárak katalógusait megjelentetni, hiszen ezáltal válnak nemzetközileg ismertté, ugyanakkor védetté is. A korábban említett utolsó konferencia tanulmánykötetén is dolgozom, bízom benne, hogy 2010 folyamán megjelenik.

Ozsváth Judit

Tallózás a karácsonyi üdvözetek közül

„Ebben az évben megszokottá vált számunkra, hogy hónapról hónapra kezükbe vehettük a Füzeteket. Megismerhettünk örmény életutakat, olvashattunk közösségi élménybeszámolókat, láthattuk azokat, akiket eddig talán csak hallomásból ismertünk. A Füzetek közösségteremtő erejét mindannyian érezzük határok fölött és generációk között.

Most, az év végi számadás idején köszönetünket fejezzük ki a szerkesztőknek, cik-kíróknak, támogatóknak, hogy rendszeresen olvashattuk a lapot.

A szeretet ünnepén érezzük talán a legjobban mi, hiú emberek, hogy a legnagyobb öröm az, amikor valami szépet nyújthatunk embertársainknak. A Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület nevében kívánom elsősorban a lap szerkesztőinek, de minden kedves olvasónak, ennek az igaz elégtételnek a megtapasztalását. Reméljük, hogy az Újév legalább ennyi örömet és élményt hoz életünkbe!

Mindenkinek áldott Karácsonyt és boldog Új Évet kívánunk – Snorhavor Nor tarijév Szurp Dzanunt.

Dr. Puskás Attila, MÖMKE”

Az örmény elnök Magyarország prímásánál

Háromnapos látogatáson hazánkban járt az örmény köztársasági elnök, Szerzs Szarkiszján. Kíséretével együtt november 10-én látogatást tett a budavári prímási palotában Erdő Péter bíborosnál, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnökénél.

A találkozó végén az örmény elnök egy keresztény motívumokat ábrázoló műalkotást ajándékozott a főpásztornak, aki pedig „prímási borokból” álló válogatást adott vendégének.

A Solyom László köztársasági elnök meghívására érkező örmény államfőt katonai tiszteletadással fogadták a Sándor-palotában, ahol a két elnök a tárgyalás után nemzetközi dokumentumokat írt alá. Az örmény vendég találkozott az Országgyűlés elnökével, Katona Bélával, valamint tárgyalásokat folytatott Bajnai Gordon miniszterelnökkel is.

A kiállítás megnyitóját követő fogadáson közepén balról Szerzs Szarkiszján örmény köztársasági elnök, jobbról Solyom László, közepén Zsigmond Benedek tolmács

A küldöttség megkoszorúzta a Magyar Hősök Emlékművét a Hősök terén, valamint az Örmény Népirtás Emlékművét a Petőfi téren. Az örmény elnök és kísérete magyar és örmény üzletemberekkel találkozott a Parlamentben, valamint a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban Solyom László és Szerzs Szarkiszján közösen nyitotta meg a magyar és örmény hadtörténeti kiállítást.

(Újember 2009. nov. 22.)

b.l.

Köszöntjük a 80 éves Gross Arnold grafikusművészt

Gross Arnold születésnapja alkalmából november 24-én nyílt meg *Természet – rajz* c. kiállítása a Magyar Természettudományi Múzeum Kupolacsarnokában (VIII. Ludovika tér 2–6.), mely 2010. január 18. napjáig látogatható.

A kétszeres Munkácsy-díjas, Kossuth-díjas, számos grafikai biennálé díjazottja, és egyéb társadalmi elismerésekben részesült művész Torda városa díszpolgári címmel tüntetett ki, Budapest Főváros Közgyűlése pedig Pro Urbe díjat adományozott részére munkássága elismerésül.

Sok szeretettel kívánunk a művésznek még hosszú alkotói életet mindenki örömére.

dr. Issekutz Sarolta

Böjte Csaba

Ha a megváltást EU-s projektből finanszírozták volna...

Az egyszerű életéről, a mindennapos, csendes názáreti létről szeretnék beszélni. Ha a megváltást EU-s projektből finanszírozták volna, milyen komplikált lett volna! Mikor elterjedt a mennyországban a hír, hogy Jézus Krisztus, a második isteni személy a földre jön, gondolom, az angyalok elkezdtek nyüzsögni, hogy vajon hogyan lesz, mint lesz. Döbbenetes, hogy Isten kisbabaként egy istállóban születik meg. Gyakorlatilag semmilyen forrásfelhasználás nélkül, zöldmezős beruházás, önköltség nélkül. Megszületett az Isten közénk. Szerettem csodálni ezt az isteni egyszerűséget.

Tudjuk, hogy menekülniük kellett Egyiptomba. Nincs a megtestesülés évekre előre pontosan megírt forgatókönyve évekre a Szűzanyának és Szent Józsefnek átadva. Isten csak úgy spontán odaszól, hogy menekülni kell Egyiptomba: nincs hiszti, nincs kiakadás. A Szent Család útra kel, mert ez az, amit éppen tenni kell.

A szülőföld iránti szeretetet is meg lehet tanulni a Szent Családtól, mert Egyiptomban a Szűzanya gondolkozhatott volna úgy is, hogy Alexandriában vannak a legjobb iskolák, a Megváltónak mégiscsak jó lenne, ha jó képzést kapna. Józsefnek amúgy is sikerült már egy kis egzisztenciát teremtenie, egyre több a megrendelés, ezért nem lenne jó visszamenni a poros sárfészekbe, Názáretbe. Jól ellesznek a nagyvárosban.

Milyen szép, hogy a Szent Család hazamegy! Mi fogadhatta őket otthon? A szent hagyomány szerint talán 5-6 évig voltak Egyiptomban menekülteként. Gon-

dolom, hogy a vesszőből, sárból épített kis kunyhójukat elmosta az eső, valószínűleg csak azt a domboldalt találták meg, ahol a kis kunyhójuk, házuk állt. Két kezük munkájával újraépítik a családi fészket, és elkezdődik az élet. Szerettem magam elé képzelni, kiszínezni ennek a názáreti életnek egy-egy mozzanatát, egy-egy jelenetét. Szerettem elképzelni, hogy a Világmindenség Ura odaáll az édesanyja elé, és azt mondja: „Anyu, kiengedsz a fiúkkal egyet focizni?” Amikor először elgondolkoztam ezen, egészen mellbevert, hogy a Világmindenség Ura eljött azért, hogy „ipiapacs, ki vagy útve!” játékot játsszon, hogy kergetőzzön az emberek fiaival. És így van. Mielőtt Jézus egyetlen csodát tett volna, egyetlen nagy beszédet tartott volna, játszott az emberek fiaival. Olyan jó elképzelni, hogy szalad a kis Jézus elől, utána a többi gyerek: „Meg vagy fogva, kis Jézus, bújjunk el, most te vagy a hunyó!” Ez mind olyan szép! Szerettem magam elé képzelni, hogy a Szűzanya a mindennapi munkáját befejezve kihajol a kisablakon, és szól Jézusnak, hogy menjen és szóljon az atyjának, hogy jöjjön vacsorázni. Jézus odafut, és segít az apukájának elrakodni a szerszámokat. Leülnek a názáreti kis házban. Milyen egyszerű lehetett!

Úgy vélik, hogy a keresztesek megtalálták a Szent Család házát, melynek maradványait elhozták Olaszországba, Lorettóba. Úgy tartják, hogy a názáreti Szent Család háza egy kis barlang és előtte egy szobácska volt. Nem tudjuk pontosan, de úgy gondolom, hogy biztos

van benne valamennyi igazság, hisz szél fúvatlan nem indul, és egyházilag dokumentált tény, így valószínű, hogy a názáreti házból vannak ott elemek.

De nem ez a lényeg, hanem az, hogy lélekben mi is próbáljunk odaülni a Szent Család mellé az asztalkához. Egy durva

faragott asztal, mely Szent József keze munkáját dicséri.

Az asztalon néhány agyagtányér, párolog benne a lencsefőzelék, megfogják egymás kezét, hálát adnak a Mindenhatónak a mindennapiért. Nekiülnek szerényen elkölteni a vacsorát. Milyen egyszerű! Ott nincs se mobiltelefon, se tévé, se légkondicionáló. Én mégis úgy gondolom, hogy ezek az emberek végtelenül boldogok voltak ott. Jó volt nekik együtt lenni. Azt is szerettem magam elé képzelni, hogy kiültek a kispadra a ház elé, fölöttük ragyogtak a csillagok. A kis Jézus odabújt Máriaához, és József elkezd egy csodálatos szép ószövetségi zsoltárt, énekelnek. Jó lehetett nekik ott. Egyszerű és szép.

Szerettem elképzelni, hogy Jézus egy kicsit nőtt, és az apukájával együtt dolgozik, fűrészelnek. A fűrész egyik végét fogja az Isten, a másikat az ember. Talán bölcsőt készítenek vagy asztalt, vagy talán koporsót, nem tudom... Olyan jó látni azt, hogy Isten együtt dolgozik az emberrel! Egy család. Ha belegondolunk, Jézus Krisztus a hagyomány szerint

harminc évig ezt a názáreti csendes életet élte. Abban az időben 28-29 év volt az átlagéletkor. Nagyon fiatalon haltak meg az emberek. Tehát Jézus egy egész emberöltőt egyszerű emberként élt le. Nem csinált semmi rendkívülit. A szentírás szerint az emberek azt mondják: „Nemde ez Mária

és József fia, hát nem itt éltek közöttünk a rokonaikkal?” Tehát ha Jézus valami rendkívüli dolgot tett volna mint kisgyerek vagy fiatal, akkor egész biztosan mondták volna, hogy „Ez már gyerekkorában is annyi furcsaságot beszélt, nem is csoda, hogy most ide jutott.” De azt mondják, hogy Jézus olyan volt, mint mi, mint a többiek, élte a hétköznapi életet, és most hirtelen elkezd csodákat tenni. Csodálkoznak rajta. Harminc év názáreti csendes élet. Ez alatt a harminc év alatt a mi hétköznapi, egyszerű életünket Jézus Krisztus megszentelte.

Olyan érdekes, hogy a gonosz lélek felviszi Jézust egy templom tetejére és mondja: „Dobd le magad, az angyalok úgyis a tenyerükön hordoznak, te leszel a nagy sztár, mindenki hanyatt esik, hogy milyen ügyes vagy, hogy ilyen sereget senki nem tud csinálni!” Jézus azt mondja: „Távozz tőlem, sátán!” Tehát a feltűnő, a fényes, a csillogó dolgot, a „tűzijátékokat” ke-

Paudits Zoltán

Karácsonyi ima

A Fényfia eljön
szép Pannóniába,
szeretetét hozza
Nagy-Magyarországra.

Táltosok jóslata
mutatja a jelet,
kisdéd jászolához
csillagösvény vezet.

Megváltónk, Jézusunk
színed előtt állunk,
töröld el bűneink,
mentsd meg az országunk!

Mi vétünk, mi vétünk,
mi igen nagy vétünk,
bocsásd meg, s tedd eggyé
árva magyar népünk!

Fény Atya, Fény Fia,
Fény Szüze, szent Hármas,
szívünknek a remény,
lelkünknek a támasz.

Megváltónk, Jézusunk
trónod előtt állunk,
töröld el bűneink,
emeld fel országunk!

Mi vétünk, mi vétünk,
mi nagyon nagy vétünk,
bocsásd meg, s tedd naggyá
újra magyar népünk!

rüli. Nem hiányzik neki, hogy ilyen extra dolgokkal szórakoztassa a közönséget. A hétköznapi emberek életét éli.

Jó elképzelni a huszoneves Jézust, ahogy a názáreti barátaival munka után leülnek és beszélgetnek: meghallgatja az emberek gondját-baját, figyel. Nem kapkodja el a választ, még nem érkezett el az ő órája. Milyen jó lenne, ha meg lenne bennünk ez a végtelen türelem!

Názáreti csendes élet. Megvan-e a szívünkben a vágy ezek iránt a dolgok iránt? Az ember sokszor nézi a televíziót és egyébről se szól, mint gazdasági válságról, hogy milyen nagy a probléma, nincsen pénz, hogy így, hogy úgy, hogy amúgy. Erről eszembe jut egy vicc: A szekely bácsi hazafelé menet a sötétben nekimegy a villanypóznának és elkezd körbe tapogatni. Megy körbe az oszlop körül, és egyszer csak felsikolt: „Jaj, istenem, be vagyok falazva!” Kicsit ilyen ez a gazdasági válság: tényleg van egy akadály, de azon kívül még annyi irányba mehetünk, annyi szép dolog van körülötünk, amit a Jóisten felkínál!

Milyen szép és csodálatos a családi élet! Milyen jó élni itt, Magyarországon a názáreti csendes életet! A Szűzanya és Szent József által kitaposott út mindannyiunk előtt nyitva áll. Hiszem, hogy azt, ami az embert igazán emberré teszi, a gazdasági válság igazán nem érinti. Az, hogy leüljél a feleségeddel és elbeszélgetszél, elsetáljál valamerre, azt a gazdasági válság nem érinti. Ahhoz nem kell EU-s finanszírozás... Az, hogy a szomszédból a barátaidat áthívd, és egy pohár sör mellett egyet römizzetek, kártyázzatok, egy jót beszélgetsetek, ahhoz sem kell nagy befektetés. Ahogy ahhoz sem, hogy a gyermekedet kézen fogd és elmenj vele virágot szedni és madárfüttyöt hallgatni az erdőbe.

Nagyon szegény családból származó,

úgy mond szociális árvákat nevelünk az Alapítványunkban. Vakációkor a gyerekek – hiába árvák – ők is hazavágnak. Így volt három gyermekünk is egy családból, ahol az apuka, anyuka élt, de tudtam, hogy egy garázsban hajléktalanok, teljesen lecsúszott egzisztenciák, nem „erőst” akartam hazaengedni őket, de ők mégis kérleltek. Gondoltam, elviszem és este visszahozom őket. Délután 3-4 óra körül elmentem értük, mert korán sötétedik, már félhomály volt. Nem volt bevezetve a garázsba a villany, két nagy vasajtó, középen egy szerelőgödör, egy ágy, az ágyban a három gyerek az anyukához bújva, a plafonon a lehelet kicsapódott a hideg betonra, a vízcseppek mint egy-egy gyémánt csillogtak. Nem láttam semmi nyomát annak, hogy karácsonyra vagy szilveszterre készülődtek volna. Hideg volt, sötét volt. Az apuka állt az ágy mellett, tördelte a kalapját, az anyuka nyakában csüngött a három gyerek. Szóltam, hogy „Gyerekek, gyertek, öltözzetek, megyünk vissza Dévára!” Ők persze tudták, hogy várja őket a meleg fürdő, a szép ruha, a kölyökpezső, a csillagszórók, minden, ami ilyenkor belefér egy ilyen intézeti karácsonyba. És akkor az egyik kisfiú azt mondta: „Pap bácsi, mi nem ünnepelehetünk itthon, anyukámékkal?”

Éreztem, hogy megáll bennem valami. A gyerekek nem arra van szüksége, hogy egy csomó kutyüt odavigyenek neki talicskában, hanem arra, hogy átölelje a nyakadat, hogy megpuszítjad, hogy érezze azt a jószágot, ami egy szülőből árad. Egyfelől egy csomó limlom, másfelől az édesanya meleg nyaka és semmi más. És messzemenően az édesanya volt a nyerő! És akkor én azt gondoltam, hogyha Isten segít, ezt minden szülőnek elmondom...

Pár gondolat még a gyerekevelésről: mi-

lyen szép, hogy amikor a kis Jézus elvesszik, nem esik Mária Józsefnek, „Milyen férfi vagy te, a teremtés nagy koronája, így lehet rád bízni a gyermeket!” És ugyanígy József sem kezdi el, hogy „Mit tudom én, mit kokettáltál a Szentlélekkel vagy kivel, halvány gőzöm sincs, honnan az a gyerek, fújd fel, én elmentem!” Milyen jó, hogy ők nem így civakodnak! Megfogják egymás kezét, baj van, gond van, meg kell oldani. Összetartanak. Együtt indulnak el megkeresni a kis Jézust. Képzeld csak el, hogy eltelt egy nap, és nincs meg a kis Jézus. Összebújnak egy fa alatt (akkor nem voltak motelek),

Köszönetnyilvánítás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálásan köszöni valamennyi adományozónak, hogy 2009-ben is segítették egyesületünk célkitűzéseinek megvalósítását, a füzetek megjelenését. Minden apró segítség jól jön ebben a pénzszerű világban. Külön megköszönjük a 10 eFt, illetve az azt meghaladó adományokat, akiknek nevét is megörökítjük az utókor számára, hálánk jeléül.

Dr. Angyalati Enikő	10 eFt
Bocsányi Mária	10 eFt
Dr. Csiki Vidor	20 eFt
Csulak Levente és családja	40 eFt
Dobribán Péter	20 eFt
Kiss János – Philadelphia	34 eFt
Dr. Opra Ezsébet	10 eFt
(Erzsébetvárosi templomnak)	
Ötves Erzsébet	10 eFt
Sedlmayer Ella	15 eFt
Tüzes László	10 eFt
Dr. Zabulik László	10 eFt

dr. Issekutz Sarolta elnök

imádkoznak. Másnap folytatják a keresést, és harmadnap sem adják fel, nem mondják azt: „Isten adta, Isten elvette, legyen áldott az Úr neve!” Nincs bennük fatalizmus, hogy ha az Úr akarja, akkor megkerül, ha nem, akkor nem. Keresik a maguk kis egyszerű eszközeivel, hisz nem volt hangosbemondó, rendőrség. Keresik az Istent a földön.

Milyen szép, amikor megtalálják! A végtelen alázat, amivel köszöntik: „Nézd, atyád és én aggódva kerestünk, miért tetted ezt velünk?” A család békéje újból helyreáll. Azt írja a Szentírás, hogy hazamentek, és Jézus növekedett bölcsességben és kedvességben, a szülei és mindannyiunk öröme. Én azt gondolom, hogy még a názáreti csendes életbe is belefér néhány ilyen jeruzsálemi kiruccanás, aggodalom, nehézség, válság... Milyen szép, hogy nem egymásnak esnek ezek az emberek, hanem együtt oldják meg a feladatokat, gondjait és bajait! Nagy-nagy szeretettel és örömmel állítom mindannyiunk számára példaképpül ezt a názáreti csöndes életet.

A kétezer év alatt nem került szebb eszme, szebb kihívás élő ember elé, mint a család. Ezt az életformát maga Jézus Krisztus szentelte meg. Adja az Isten, hogy ezen az úton járva a Kárpát-medencei magyar családok önmagukra találjanak! Ne olyan helyen keressék a boldogságot, ahol nincs, a kút mellett ne haljanak szomjan! Merjének meríteni ebből az ajándékból! Merjétek szeretni egymást, merjétek megfogni a férjete/feleségetek kezét, merjétek átölelni a gyermekeiteket, merjétek játszani, merjétek kirándulni, beszélgetni! Merjétek örvendeni annak, hogy ajándék vagy te is, és ajándék a melletted lévő családtagod is! Adja az Isten, hogy megújuljanak a Kárpát-medencében a magyar családok közösségei!

Ámen.

„Jagamas János” kalotaszegi ifjúsági népdaléneklési verseny

„A hetvenes évek elején, amikor a diktatúra meghirdette ama keserű emlékü kultúrforradalmát, a kultúrarombolás pártprogramját – kolozsvári magyar zene-művész- és tanár –, kiválóságok egy csoportja kivételes kultúraépítő kezdeményezéssel válaszolt a kihívásra. Elkezdtek falura járni. Megszűnt kórusokat teremtettek újra a Kalotaszegen és újakat alapítottak. Kottaolvasásra kezdték tanítani a földművelő népet,” írja dr. László Ferenc zenetudósunk az 1993-ban megjelent Kalotaszegi népdalfeldolgozások kórusgyűjtemény előszavában.

Mindennek kezdeményezője *Jagamas János*, a kiváló népzene-tudós és népzene-kutató volt, aki Mérát választotta a maga és a főiskolai tanítványai számára missziós helyül. Tanártársai: Márkos Albert a körösfi kórust, Szalay Miklós a mákófalvit támogatta. Tanítványaik: Vermesy Péter Vistára, Buzás Pál Bikalra, Orbán György Györgyfalvára jártak ki rendszeresen tanítani. Ezen hat kiváló zenész közül már csak ketten élnek és tanítanak: *Buzás Pál* zongoraművész Kolozsváron és Orbán György zeneszerző Budapesten. Elkezdett munkájuk nem halt el, a kórusok ma is hallatják hangjukat az énekkari találkozókra.

Jagamas János népzene-tudós nevét nem szabad elfelejtenünk. Ma, amikor az általános iskolákban a zenetanítás annyira elvérszegényesedett, a Romániai Magyar Dalosszövetség megpróbálja felrázni az ifjúság népdaléneklési kedvét. Szentegyházfaluban, Farkaslakán, Szilágysomlyón, Újszentesen, Kolozsváron ez évben elért eredmények végül Kalotaszegre irányították érdeklődésünket,

meghirdetve a Mérában megtartott kalotaszegi ifjak népdaléneklési versenyét. Felhívásukra ez alkalommal kilenc település ifjai jelentkeztek: Méra, Kisbács, Türe, Vista, Magyarkapus, Szucság, Gyalu, Ketesd és Kiskapus versenyzőit hallhattuk. Mindannyian szépen énekeltek. A mérái református parókia gyülekezeti termében vasárnap, november 15-én du. fél 4 órakor Mezei Csaba lelképásztor imája után Mezei Tünde karnagykantor bemutatta a bíráló bizottság tagjait, majd sorra hívta a megjelent énekeseket a dobogóra, a kis 8 évesektől kezdve az idősebbekig. Nehéz feladata volt a zsűrinek a jobbnál jobb szereplések értékelésekor. Három kategóriában hirdetett eredményt:

8–9 évesek között: I. díj: Jakab-Gyík Sarolta (Kisbács) és Felházi Zoltán (Vista), II. díj: Mezei Mátyás (Méra), III. díj: Varga Zoltán Gergő (Türe).

10–11 évesek között: I. díj: Kopencz Attila (Gyalu), aki az egész mezőny legjobbjá volt, II. díj: Babtan Varga Anna Teodora (Kisbács) és Jenei Erzsébet (Magyarkapus), III. díj: Ábrahám Zsófia (Magyarkapus) és Tamás Endre (Szucság).

12 év felettek csoportja: I. díj: Ábrahám Bence (Magyarkapus) és Ambrus Brigitta (Ketesd), II. díj: Varga Boglárka (Türe), III. díj: Szabó Linda Tímea (Magyarkiskapus), dicséretben részesült Bíró Henrietta (Szucság).

A díjakat a zsűri elnöke, Bedő Ágnes a Sigismund Toduța kolozsvári zenelíceum tanárnője és Tóth Guttman Emese zongoratanárnő, a Dalosszövetség elnöke adták át. Minden résztvevő emléklapot

és tábla csokoládét kapott, a díjazottak pedig könyvjutalomban is részesültek. Dalosszövetségünk Jagamas János emlékére ezentúl minden év őszén megrendezi a népdaléneklési versenyt Mérában, azon a területen kutatva az új, leendő nőtájak után, ahonnan oly sokan énekeltek Bartók Bélának és Kodály Zoltánnak.

Guttman Mihály

Megjelent: Szabadság, 2009. november 18.

XIII. Örmény Családok Találkozója Csíkszépvízen

A kisebbségi önkormányzatok megalakulását követően felvettük a kapcsolatot az erdélyi Csíkszeredával és Csíkszépvízzel, akikkel testvérvárosi együttműködési megállapodást kötöttünk. 1996-ban első alkalommal sikerült megszervezni az „örmény családok találkozóját”, amelyen 100–120 fő vett részt. Ez a rendezvény az évek során 200–250 főre nötte ki magát. Ezzel a rendezvényünkkel hagyományt teremtettünk. Minden évben ez egy nagy lehetőség, hogy a különböző erdélyi településeken élő örmény származású családok nagy számban egymással találkozzanak.

Szakács Endre vikárius misét celebrál

A kerületünkben élő örményekkel együtt egy 20 fős autóbusszal utaztunk a rendezvényre, amely augusztus 25-től augusztus 31-ig tartott. Útközben számos örmény vonatkozású helyet kerestünk fel: Erzsébetvárost, Szamosújvárt, Gyergyószentmiklóst és az 1000 éves fennállását ünneplő Gyulafehérvárt.

Augusztus 29-én, szombaton volt a hagyományos „Örmény Családok Találkozója”

Gyergyószentmiklói Örmény Katolikus Kórus

– rövidítve CSATA – Csík-szépvízen. Az örmény katolikus templomban gyűltünk össze, ahol örmény szertartású szentmisén vettünk részt, melyet *Szakács Endre* vikárius úr celebrált, a gyergyószentmiklósi egyházi kórus örmény nyelvű énekeinek kíséretével. A templomban a mise utáni műsorban

Ajtony Zsuzsa

Ajtony Zsuzsa Fejér Gerő kanonok életrajzából olvasott fel részleteket, leánya pedig örmény verseket olvasott fel magyar fordításban. *Zárug Kati* Lászlóffy Aladára emlékezett egyik költeményével. A cinteremben megkoszorúztuk ősaink emléktábláját.

Ezután – mintegy 200-an – az Örmény Kaszinóban együtt elfogyasztottunk egy ebédet, melyet ének, tombola és vidám együttlét követett. Az ebéd utáni finom, különleges süteményeket – vagy

ahogy ők mondják „tésztát” – a Csíkkörzeti Szentháromság Alapítvány tagjai készítették. Meglepetés és nagy öröm volt számunkra a teremben kiállított, felújított régi örmény miseruhák valamint egy erdélyi örmény fotóművész képei.

Ezen az örmény családi összejövetelen tudjuk egymásnak elmesélni a tavalyi találkozó óta történt eseményeket. Ilyenkor mindig említik, nagyon várják, hogy újra együtt lehessünk. A különböző településeken élő családok között előfordul, hogy csak ezen a napon találkoznak egymással.

Mindig megköszönik, hogy anyagi hozzájárulásunkkal tudunk egy ilyen szép ünnepet ajándékozni az örmény közösségnek.

ZÖKÖ

Fehér asztal mellett

Vállamra az évek összegyűltek és ránehezedtek

Sylvester Lajos beszélgetése a 101 éves Khell Júliannával

(4. rész)

Választási intermezzo: szavazni erkölcsi kötelesség

– *Visszaemlékszik-e Juci néni, hogy hányadszor megy választani az idén? Mikor szavazott először?*

– Hát az évet nem tudnám megmondani, de ahány szavazás volt, mindeniken részt vettem. Kivéve a tavalyit. Marosvásárhelyen volt. Ott a pótlistára felvettek. Kértük, hogy hozzá ki a mozgó urnát. Akkor már segítség nélkül nem tudtam járni. Bizony nem jöttek. És erre a mostanit Ödi úgy intézte, hogy hazajöhessenek, s tudják szavazni. Ez erkölcsi kötelesség. Mindig arra gondoltam, hogy Istenem, olyan közömbösek az emberek! Hátha pontosan az én szavazásom hiányzik ahhoz, hogy a mi embereink jussanak be. Volt olyan időszak, úgy emlékszem, hogy akiket osztályelöltségnek minősítettek, azok nem szavazhattak.

Az örmény mentalitás, örménysors, székelysors

– *A családban az örmény származás tudata, a vonzalom az örményekhez milyen mértékű volt. Hogyan érvényesült?*

– Ez egy érdekes téma. Engem, amíg férjhez nem mentem, nem nagyon érdekelt az örménység. Az uram szintiszta örmény volt. A sors úgy hozta, hogy hozza menjek férjhez. Szülők, nagyszülők, mindenki. Hat fiú volt a családban – a férjem volt a legfiatalabb –, ők már nem úgy házasodtak, mindeniknek székely felesége, volt egy zsidó is, magyarok voltak. Az uram vette át a berecki üzletet az apjától. Én idejöttem férjhez.

Itt laktunk. Huszonegy éves voltam. Mikor láttam és megismertem az örmények mentalitását – jó kereskedők voltak – s ez náluk nem fonódott össze a harácsolással. Rájuk ez nem volt jellemző. Ami hasznuk volt, azt tiszta, becsületes munkával szerezték. Soha egy banival át nem lépték az államilag megengedett százalékot. A megengedettnél nagyobb hasznot nem tettünk semmi árura. Most ötven százalékot is rátesznek a kereskedő – még ennél többet is – az árura. Láttam az örmények házvezetését is. Anyósom nagyon tartotta az örmény szokásokat. És lassacskán átvettem ezeket én is. Hurutos leveket készítettünk. Ez az ünnepeken soha sem maradhatott el. A mai napig is érdekel az örménység múltja.

– *Ez az érdeklődés olvasmányokban is megjelent?*

– Természetesen. Jutkát, a lányomat is arra buzdítottam, hogy van egy lap, az Erdélyi örmény gyökerek, s ezt nekünk küldik, s azt olvassa el. Böngéssze végig.

– *Az örmény szokások az erkölcsi tartásba, a táplálkozásba, a kulturális érdeklődésbe épültek be? A Muszadag negyven napját mikor olvasta először Juci néni?*

– A háború után. Ekkor kezdtem az örmények sorsát a székelységével és a magyarságával összehasonlítani. Azok is annyit szenvedtek, mint a mieink.

– *És ennek az a következménye, hogy az embernek a saját megpróbáltatásai és szenvedései eljelentéktelenednek?*

– Igen. Ez adott erőt. Elszörnyedtem,

hogy a törökök hogy bántak az örményekkel. De most, ha magyar ember hozzuk meg, úgy fogadják, mint a testvéreiket.

– *Az államosításon hogy esett keresztül a család?*

– Az üzletet már széthordták az előtt. A férjem szüleinek volt valami földbirtokuk, azt államosították, de később visszakapták. Nem volt ez nagybirtok. Minden esetre, egy nagyon mozgalmas időszakban éltünk. Annyi háború, és mindenféle.

– *Nagyon szép az írása Juci néninek... Hol végezte az iskoláit?*

– Az utolsót a brassói Római Katolikus Főgimnáziumban. De nem tudtam elvégezni. Amikor hetedikes voltam, akkor a nyilvánosságot megvonták az iskolától. Ezt megelőzően működött az iskola. Akkor akik érettségi előtt álltak úgy vizsgázhattak, hogy bukaresti bizottság elé kellett állni. A növendékek zöme székely-magyar gyermek volt. Meg se tudtak mukkanni románul. Így mindenkinek elbukott.

– *Ez hányban volt?*

– 1925-ben.

– *Az Anghelescu törvény megjelenése után...*

– Igen. Az egész osztályból – harmincketten voltunk – négynek sikerült az érettségi. Ezek olyan vidéken laktak, ahol románság is volt. Tudtak románul. A többinek nem volt ahol megtanuljon. Megvan az iskolai tablókép, s azon lehet látni, hogy milyen nagyszámú csoport volt. És akkor ezek a fiatalok mind szétszéledtek. A legnagyobb része Magyarországra ment. Azok, akiknek tehetősebbek voltak a szülei. Csak ezek tudták kivinni a gyermekeiket, hogy ott folytassák a tanulmányaikat. Ott sokan sokra és nagyra vitték. Akik itt marad-

tak, azok igyekeztek az iparban vagy a mezőgazdaságban elhelyezkedni. Én így félbemaradtam. És azóta sem tudtam az érettségit letenni. Autodidakta módon próbáltam a hiányokat pótolni. Rengeteget olvastam.

– *Mivel foglalkozott Juci néni?*

– Amikor kimaradtam az iskolából, megtanultam varrni.

– *A családban mikor következett be a mélypont? A menekülés idején, amikor a férjét bebörtönözték?*

– Ezek voltak a legnehezebb időszakok. A férjem három évig volt katona. Utána következett a börtön. Ez összesen tíz év az életünkben. Az élete delén szakították ki a családból. Minden reám hárult. Szerencsére a fiúnk, Ödi már akkora volt, s olyan tevékeny volt már akkor, hogy ő lett a család oszlopa.

– *A család most mennyire összetartó? Mennyire tudják, hogy ki, hol van? Ki, mit csinál? A Khell-család, a Hankók?*

– Ödi összeállította a családfát. Az örmény és a székely ágról is. Jórészt mindenkiről tudunk. A Kiszeli felesége is az én bátyám leánya. Érdekes, hogy Kiszeli katolikus pap volt. Felszentelt pap. Esztergomba ki is neveztek káplánnak. Közben egyetemre is járt, Ildikóval ott ismerkedett meg. Összejöttek. Mind a kettő vallásos volt. Egyházilag nem tudtak megesküdni. Elutaztak Rómába, és a pápától sikerült személyesen engedélyt szerezni a házassághoz. Hiába lépett ki a papságból, gyónni és áldozni nem tudott. A Hankó családban Vilmoson kívül nagyapámnak volt még egy nagybátyja, aki tábornok, aktív katonatiszt volt. Gálynak hívták. Bugacon kapott vitézi telket az első háború után. A menekülés alatt tőle is kaptunk segítséget.

– *A Khell-családnak 1848-tól nagy szerepe volt Bereck történetében...*

– Az egyik sógorom tanár volt Udvarhelyen. Khell István. Akkor a másik sógorom orvos volt Dicsőszentmártonban. A harmadik gyógyszerész. Ez kinn maradt Magyarországon. A negyedik elesett az első világ háborúban. Tizennyolc évesen. Az ötödik volt az uram. És volt a családban még három lány.

A Khell-família beilleszkedése a székelységbe

Khell Ödönék, Juci néni berecki lakása a település központjában tipikus polgári ház, stílusa nem utal a felső-háromszéki népi építészetre, inkább idézi Bereck történetének fénykorát, amikor a településnek mezővárosi rangja volt, amelyet 1888-ban veszített el. Nem csak a város státusa, hanem lakosságának, származása, foglalkozása is elütött közvetlen környezetétől, fontos és híres fuvaros központ volt, kiváltságai révén az erdélyi – moldvai kereskedelem egészét a bereckiek és az ő ellenőrzésük alapján bonyolították le. A Kárpát-medence egyik legfontosabb átjárója az Ojtozi passus, „Kelet – kapuja”. Ojtoz már a római korban hadászatiilag fontos átjáró volt, a népvándorlások útja, a keleti betörések, vagy az Erdélyből induló keleti hadba indulások útvonala. A település múltbéli építészeti jellegzetességeit a régi községházának vár- vagy erődítményszerű monumentális épületével szemléltethetnők, ha ezt, útszélesítés és egy útkanyar kiiktatásának ürügyén nem bontják le és nem építenek helyette egy polgári jellegű, szerényebb, az erődítmény jellegre kevésbé utaló épületet. Csak sajnálhatjuk, hogy eltűnt az egykori vár is, amelynek köveiből a községháza, a nagytemplom és a paplak is épült.

A Khell-família berecki megjelenése

a település polgárosodó folyamatának kezdetét és megerősödését jelzi. A családfakutatás adatai szerint Khell Bogdán, Ödön nagyapja az örmény jellegű Erzsébetvárosról telepedik át Bereckbe, hogy ott az örmények hivatásszerűen űzött mesterségét, a kereskedelmet művelje. A szépapa állítólag Konstantinápolyból származik, Erzsébetváros egyházi dokumentumaiban Sultan Khell néven szerepel József keresztnéven. A Khell névből arra is lehet következtetni, hogy felmenőik hosszabb ideig éltek Moldvában, s ott „ragadt” rájuk a román „Kopasz” – Khell = Chel – név. Az erdélyi örmények zömét Apafi fejedelem fogadta be, s ő biztosított számukra kiváltságokat és szabadságjogokat. Tudta mit csinál, amikor a tehetőségek és gazdag örményeket befogadta, akik aztán meg is hálálták ezt a bánásmódot, elegendő ha csak arra utalunk, amire egyébként Khell Ödön is büszke, hogy a 13 aradi vértanú között két örmény is volt. Örmény származású gidófalvi Czecz János is.

Khell Ödön úgy is őrzi erdélyi magyar örmény gyökereit, hogy közéleti tevékenységében a családi hagyományokhoz igazodik, ezeket folytatja. Anyai nagyapja, Hankó Aladár tagja volt annak a szoborbizottságnak, amely a múlt század fordulóján próbált Gábor Áronnak szobrot állítani. Ebbe az első világháború szólott bele. Apja, Khell László a „kicsi magyar világban” vállalta szoborbizottsági tagként az emlékműállítás ügyét, amelyet aztán a II. világháború eseményei akasztottak el. Khell Ödönnek a harmadik generáció tagjaként sikerült a jó bereckiekkel egyetemben a szoborállítás (1992).

Folytatjuk

Bálintné Kovács Júlia rovata

Olvasói levelek, kapcsolattartás

Mindenekelőtt elnézést kérek a füzetek hűség és nagyérdemű olvasóitól, hiszen már hónapok óta hiába keresik rovatomat – az olvasói leveleket –, most viszont igyekszem sok mindent bepótolni. Első szavam a köszöneté. Köszönöm mindazoknak, akik bármilyen formában megkerestek, és egyrészt a szerkesztőség egészéhez intézték értékelő szavaikat, valamint abbéli örömeiket fejezték ki, hogy olvasói lehetnek a füzeteknek. A füzeteknek, amelyben sok érdekes olvasnivalót találnak, és minden hónapban nagy érdeklődéssel, „szívrepesve” várják az egyes számokat, amelyeket „ajándékul” kapnak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülettől, és amelyet – mint többen írták, mondták – az első betűtől az utolsóig elolvasnak. Először két levelet, illetve választ közlök, remélem, így a füzetek olvasói segítenek egymásnak a rokoni szálak megtalálásában!

Kedves Júlia!

Kali Kinga adta meg címét... ugyanis nagyon távoli rokonaimat próbálok keresni. Sepsiszentgyörgyön éltek, Fogolyán Miklós fogorvos és két fia. A fiuk is lehetnek vagy 70+ évesek, egy párszor találkoztam is velük Erdélyben, de nem tudok sorsukról semmit. Ha van valami híre, megköszönöm.

Üdvözlettel,

Gönczy Zsuzsa – Milánó

Kedves Zsuzsa!

A Fogolyán fiuk közül az idősebbik, Kristóf ma is Sepsiszentgyörgyön él, halottak napján a barátnőm találkozott vele a temetőben, ahol a család elhunyt tagjainak világtított, sajnos azok között van öccse Botond is, aki több mint 30 éve autó balesetben hunyt el...

Tisztelt Bálint Júlia!

Tudom, hogy szorosan véve nem az Ön feladata, de talán tud és hajlandó segíteni valakinek, aki keresi a kapcsolatot magyarörmény elődeihez.

Anyai elődeim a XVIII. Században, Erzsébetvárosban (később Nagyszébenben és Brassóban is) éltek. Sajnos, már a XIX. sz. végén Budapestre származtak, és még sajnosabban az évek során minden kapcsolat megszakadt az Erzsébetvárosban élő rokonsággal. Magam elsősorban az erzsébetvárosi Lukács, a Nuridsán, a Temesvári, a Zakariás és a Begidsán családok nyomát kutatom (csak a közülük való elődök származásának tisztázása érdekében), ami erdélyi/romániai kapcsolat nélkül kilátástalannak tűnik. (Hiába böngészem végig az Erzsébetvárosról szóló kitűnő munkákat, azokban igen kevés használható adatot leltem.)

Úgy tudom, létezik Erzsébetvárosban egy Örmény Alapítvány, de nem ismerem az elérhetőségüket. Nem tudom, fordulhatok-e az ottaniakhoz, vagy az ottani (örmény-katolikus) plébánoshoz? Esetleg ismer valakit, az említett családok le-

származottai, vagy a netán ma is Erzsébetvárosban élő segítőkész magyarörmény családok közül! Hálás lennék bármilyen segítségért, amivel közelebb kerülhetnék elődeim emlékéhez!

Szíves üdvözlettel

Gyarmati Béla

Kedves Gyarmati Béla!

Nagyon örvendek, hogy érdeklődik a gyökerei után.

Válaszaim:

1. Az erzsébetvárosi Örmény Alapítvány sajnos nem alkalmas arra, hogy családfa-kutatásban segítsen.
2. Erzsébetvárosban úgy tudom nincsen még római katolikus plébános sem, másképpen nem szolgált volna be korábban a segesvári, jelenleg pedig a medgyesi plébános ...
3. Tudomásom szerint Erzsébetvárosban – ahol egyébként nagyon segítőkész családok vannak – Magának a kutatásban nemigen segíthetnek.

De! Kérdéseim: Édesanyja, Nagyszülei pontos neve.

Szokott-e járni a Fővárosi Örmény Klubba?

Örmény halottkultusz. erzsébetvárosi temető könyvről tud-e?

és a II. Örmény Kultúra Hete című kiadványról?

Természetesen szeretnék és tudok is segíteni. Kolozsváron is vannak Begidzsánok...

Tisztelt Hölgyem, kedves Júlia!

Nagyon köszönöm kedves, hasznos és gyors válaszát. Igyekszem tételesen válaszolni a kérdésekre:

Édesanyám született Horváth Erzsébet, H. Dezső és Woyciechowsky Erzsébet leánya. Az „igazi” örmény elődök korábban voltak.

A Fővárosi Örmény Klubba nem szoktam járni: az Erdélyi Örmény Gyökerek rendezvényein már előfordultam, Sarolta asszony segített is (de az általa megadott távoli rokon még nálam is kevesebbet tud az elődökről, Sarolta asszony meg rettentesen túl van terhelve, bármennyire lelkesen csinálja).

Az említett „Örmény halottkultusz. erzsébetvárosi temető könyvről” nem tudok. Szívesen elolvasnám, netán megvenném.

II. Örmény Kultúra Hete című kiadványról nem hallottam, csak ilyen nevű rendezvényről. (A tavalyin részt is tudtam venni, idén unoka-mandulaműtét volt éppen...)

Most épp Gazdovits Miklós könyvét olvasom, és Szamosújvár, illetve Erzsébetváros monográfiáit is ismerem, mindegyikben előfordulnak „az én neveim”, de ez inkább a veszteség érzését fokozza. A ma élő magyarországi leszármazottak általában csak örménységüket általában (önmagában) élik meg, elődeikről nem sokat tudnak, illetve megelégednek a színes szájhagyománnyal. Zakariás Enikő nem is válaszolt, az Ebasfalvira magyarosított Nuridsán Lajos „az orrom előtt” halt meg, azaz nem sokkal azelőtt, mielőtt a nyomára bukkantam volna. Ráadásul, legtöbbször a férfiakat részletesen lejegyezték, a nőket pedig elintézték azzal, hogy „volt két lánya is”. Végezetül, igen keveseket érdekelnek 150-250 évvel korábban élt elődei, illetve

igen keveset tudnak róluk. Egy örömteli kivétel volt a Gajzágók két leszármazottja, de tekintettel arra, hogy az ő szempontjukból a Lukácsok periférikusak voltak, nem sokat tudtak segíteni.

Bármit tanácsol, örömmel utána megyek, de úgy érzem, csak az Erdélyben fellelhető nyomok segíthetnek. Tervezem is, hogy meglátogatom azokat a városokat, ahol elődeim éltek (Erzsébetváros, Zalatna, Balánbánya, Brassó, Nagyszében stb.), de a nagy távolság miatt szeretném jól előkészíteni.

Hálás üdvözléssel

Gyarmati Béla

Kedves Béla, jómagam a legtöbbet a tragikus sorsú zalatnai Lukácsokról tudok. A Füzetekben többször is szó volt és van róluk, a múlt héten a Duna TV-ben is emlegették a Zalatnán született későbbi miniszter Lukács Bélát, akinek szüleit és 5 testvérét Zalatnán mészárolták le, őt is csak román dajkája tudta alig 2 évesen kimenteni... Remélem, azzal, hogy leveleit itt közlöm, akadnak majd segítőkész olvasók, akik tudnak egyet-mást a megnevezett családokról.

Most pedig egy hosszabb levélből fogok idézni, amelynek írójában sikerült felkeltenem a saját örmény gyökerei iránti érdeklődést.

„*Kedves Júlia!*

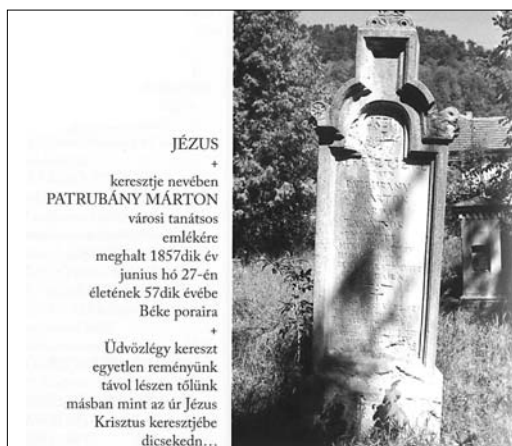
(...) Bevallom őszintén, hogy sohasem foglalkoztam a családom történetével, és csak a Júlia ösztönzésére kezdtem egy kicsit összeírni, kik is voltak az elődeim, mikor születtek, mikor hunytak el, mivel is foglalkoztak, stb.

Megpróbáltam kideríteni, ki volt Erzsébetvárosban, ahonnan a Patrubányok származnak a legrégebb ős, de csak a házassági anyakönyvek vannak meg az 1800-as évekből, és azok is örmény írások – amit én nem ismerek.

Így nem tudtam kideríteni ki volt a legrégebb felmenő ősöm, és hányban élt Ő.

Csak az erzsébetvárosi örmény temetőben találtam egy dűledező kőkeresztet, Patrubány felirattal, de a számokat nem tudtam kiolvasni.”

Biztos vagyok benne, hogy megelégedéssel olvasta az erdélyi Medgyesen élő legidősebb Patrubány Miklós dr. Issekutz Sarolta: *Örmény halottkultusz és temetkezés. Erzsébetváros és örmény katolikus temetője* címet viselő 2009-ben megjelent könyvében a megfajított-felfejtett szöveget, és nézte a megtakarított sírkeresztet.

Puskás Attila és felesége Izabella munkája nyomán megtisztított, és az idézett könyvben fellelhető adatok, a sírokról készített képek számos örmény gyökerű családnak segítségére lesznek abban, hogy minél többet tudjon meg elődeiről.

Az Erzsébetvárosi gyökerekkel bírónak hasznos forrása lehet még *Ávedik Lukács Szabad királyi ERZSÉBETVÁROS Monográfiája* is, amelynek 2004-ben az Erdélyi Örmény Múzeum 9. köteteként megjelent a hasonló kiadása is, dr. Issekutz Sarolta utóhangjával kiegészítve.

Ebből a kötetből kerestem ki néhány adatot, amelyekkel hűséges olvasónknak szeretnék örömet szerezni.

A város új nagy temploma alapjába emlékként latin és örmény nyelvű szöveget helyeztek el, megjelölve többek között a város akkori előjáróit, tisztségviselőit. Ebből az iratból tudjuk, hogy 1766. július 22. napján Patrubán Antal lelkész, Patrubán Lukács pedig tanácsnok volt Erzsébetvárosban.

17 év múlva, 1783. július 19. napján „az aranyozott kereszt a nép öröm ujjongása közt a gömb csúcsába bekebelezetett.” Ez alkalommal is készült emlékirat, amelyben az akkor városlakó Patrubán Gergely nevével találkozunk.

Ugyanakkor elhelyeztek az egyik gömbbe egy olyan emlékiratot is, amely magába foglalta „az örmények bejövetelét, haladását, viszonyait...” Innen tudjuk, hogy a történelem folyamán „a kereskedés végett némelyek üzleti helyiségeket szereztek Nagy-Szebenben, Kolozsvárt, Nagy-Enyeden, Tordán, Déván, Maros-Vásárhelyt, Szászvárosban, Szászsebesen, Udvarhelyt és Szász-Régenben: polgári jogot nyertek Nagy-Szebenben nemes Issekutz Antal és Gergely édes testvérek és nemes Patrubán Márton.”

1783-ban Patrubán Antal már tiszteletbeli kanonokként vett részt a nagyszabású ünnepségen, mikor is „A nap tiszteletére Issekutz Antal (az akkori főbíró B.K. J.) nagy lakomát rendezett...”

Az erzsébetvárosi gyönyörű templom a városban 25 évet szolgáló Karácsonyi Ker. János főesperes, plébános mondhatni „életműve” volt, érthető tehát, hogy „porhadó hamvait kívánata szerint e templom előcsarnokának két oszlopa őrzi. Ugyanezen sz. falak közt nyugszanak:

Patrubány Mártonné: Sára (meghalt 1796. febr. 26.) ...Patrubány Márton (meghalt 1798. jan. 16.) ...Patrubány Lukács leánya: Sára (meghalt 1801. máj. 22.)...

Itt jegyzem meg, hogy Erzsébetváros bírái és polgármesterei között az 1794-1795-ös években Patrubány Vártán nevével találkozunk, aki minden valószínűség szerint azonos a templom előcsarnokában nyugvó Patrubány Mártonnal, és nagyapja lehet a temetőben lévőnek, akinek még a késői leszármazottak is elmondhatnak egy imát a szépen megtisztított, rendbe tett sírkeresztjénél...

Ávedik Lukács, akinek a városról szóló könyve 1896-ban jelent meg, szükségesnek tartotta, hogy „a jelen kor jótevőit az anyagelviség elhatalmasodása miatt is” kiemelje. Második helyen említi Dr. Patrubány Gergely budapesti tisztiorvost, aki nemcsak ezüst gyertyatartókkal ajándékozta meg e főtemplomot, hanem a főtemplom fenntartására 1000 Ft alapítványt tett.

A már említett **Patrubány Antalról** abban a sorozatban szeretnék írni, amely az örmény gyökerű papokat veszi számba.

Itt most csak még arról számolok be, hogy 1750. június 16-án büntető határozatot

hozott a Tanács a fényűző ruházat ellen, minek következtében Patrubány Márton lányára, mert kézelőjén aranycsipkét láttak, 3 forint bírságot szabtak, Róza nevű leányáért, ki paszománnyal fűzte be derekát, 4 forintot kellett az atyának fizetnie.

Patrubány Lukács aranyfonalas sipkájáért szintén 2 Ft 38 kr bírságot fizetett...

És most újra olvasónk leveléből idézek:

„Akiket alább felsorolok azok az én üknagyapámmal kezdődnek, akik már Vásárhelyen laktak, és ott is vannak eltemetve a családi kriptában.

A sorrend a következő a férj- és feleségeket illetően.

Név	születés	halálozás	évei száma
1. Patrubány Miklós	1814	1881	67 év
Istvánffy Veronika	1815	1915	100 év

Ami a rövid életrajzokat illeti, s helyzet a következő:

Az **1-es, azaz ükapám** mint kereskedő inas, majd segéd kezdte az életét Vásárhelyt, állítólag 6 krajcárral. Roppant szorgalmas és ügyes ember volt, aki a családi vagyont megszerezte. Végül saját vaskereskedése, sok háza, 2000 hold birtoka, és sok egyebe is volt.

A Gyergyói-havasokban rengeteg erdőt vett meg, és a Maros vizén mentek a tutajok a fájával Aradig, amiből szintén bőséges jövedelme volt.

A felesége, Véri néni volt az ész a családban, állítólag félig kívülről tudta a Corpus Jurist...

De mint háziasszony is kiváló lehetett, mert csak ő tudott olyan kenyeret sütni, amelyen nem volt egyetlen repedés sem, ami azért volt fontos, hogy a tutajosoknak a hosszú út alatt ne kezdjen megpenészedni a kenyér, ami a vizes- párák környezetben gyakran előfordul.

2. Patrubány Gergely	1841	1908	67 év
Novák Lujza	1842	1907	65 év

A **2-es Gergely dédapám** tulajdonképpen, mint földbirtokos élte az életét és segített a szüleinek a vagyon kezelésében, a vásárhelyi családi kriptá felépítésében, amelyhez 4 ökör hordta az épületanyagokat. Felesége egy kedves, szép úrnő volt, aki a háztartást, kertet, majorságokat, illetve ezekkel járó teendőket intézte a belső cselédséggel.

Folytatjuk

Könyv az örmény temetkezési szokásokról

Régóta megszokhattuk már Kolozsváron az örmények vagy örmény gyökerekkel rendelkezők hangsúlyos jelenlétét: ez a kisebbség több civil szervezetet is működtet, rendezvényeket, nyelvtanfolyamokat szervez, és rengeteg kiadvánnyal jelentkezik. A Budapesten megjelenő Erdélyi Örmény Múzeum könyvsorozat legújabb, sorrendben immár a 13. kötetét szerkesztőként dr. Issekutz Sarolta jegyzi, akinek neve szintén nem ismeretlen a kolozsváriak körében, hiszen több örmény szervezetnek is vezetője vagy vezetőségi tagja. Mivel Erdély több városa is örmény központnak számít, érthető, hogy szoros a kapcsolat a magyarországi és az itteni csoportok és egyének között, és a mindkét országban fellelhető történelmi emlékeket is igyekeznek megosztani egymással.

Jelen kötet témája a halottkultuszhoz*, egykori temetkezési szokásokhoz kapcsolódik, az örmény fészkeknek számító Erzsébetváros temetőjében barangolva. Erzsébetváros képezi tehát a kötet gerincét, de természetesen emellett átfogó képet is kaphat az olvasó az örmény nép történetéről, temetkezési szokásairól, az elhalálzáshoz kapcsolódó hiedelmekről és legendákról, a város történetéről, az örménység letelepedéséről. Ilyen módon az avatatlanok (akik nem örmény származásúak vagy nincsenek ilyen kapcsolataik) is közelebb kerülhetnek ehhez a lelkelethez, számos új információval gazdagodva. A kötet szerkesztője, dr. Issekutz Sarolta jegyzi a rövid történelmi áttekintést Arménia kialakulásáról, az örmény királyokról, az ország őslakosságáról, majd a különböző történelmi viharokról, amelyek miatt végül az örmények szétszéledtek a nagyvilágban, többek között Erdély több településén (Szamosújvár, Gyergyószentmiklós, Csíkszépvíz, Erzsé-

betváros) is meghonosodtak. „Az erdélyi maroknyi örmény diaszpóra befogadó új hazája iránti lojalitását fejezte ki minden területen. Nemcsak gazdasági és pénzügyi téren segítette az ország talpra állítását, hanem támogatta a magyar kultúrát is, mint pl. a magyar színház létrejöttét Kolozsváron, magyar nyelvművelő társaság létrehozását” – derül ki a tanulmányból, a szerző pedig hozzát teszi, hogy Magyarország területén jelenleg mindössze néhány százra becsülhető az örmények száma.**

Szintén külön tanulmány foglalkozik az örmény közösségekben élő halottbúcsúztatási szokásokkal, részletesen ismertetve a haladoklóhoz kötődő teendőket, néphiedelmeket, rítusokat, szertartásokat. Nem kell ahhoz feltétlenül kultúrantropológusnak vagy néprajzosságnak lenni, hogy ezt a fejezetet érdekesnek találjuk, a mindennapi ember számára is izgalmas lehet, hiszen olyan momentumokat emel ki, mint a lélekvivő angyal, vagy a beavatás rítusa.

Bár a kötet maga elsősorban az erzsébetvárosi közösségre fekteti a hangsúlyt, röviden helyet kapnak benne a többi erdélyi örmény központra jellemző szokások is. Erzsébetváros történetét szintén megismerhetjük, az áttekintésen kívül pedig a gazdag dokumentáció sorra veszi az ide telepedett örmény családokat, majd a temetőben megtalálható sírokat lajstromozza, ehhez kapcsolódó térképet közöl, és igényes kivitelezésű képanyaga s segíti a hatékonyabb tájékozódást. A kötethez DVD is tartozik, a könnyebb multimédiás felhasználhatóság jegyében.

S. B. Á.

(Szabadság 2009. nov. 10.)

* Dr. Issekutz Sarolta: Örmény halottkultusz és temetkezés. Erzsébetváros és ör-

mény katolikus temetője. Erdélyi Örmény Múzeum, Budapest, 2009.

** Szerkesztői megjegyzés: A szerző tévesen említi az örmények létszámát Magyarországon. A magyarörmények/örménygyökerű magyarok létszáma megközelítő-

leg 15-20 ezer főre tehető, melyen kívül az Örmény Genocídium elől menekültek leszármazottai, illetve a XX. század utolsó harmadától kezdve érkezett örmények létszáma néhány száz főre becsülhető (hivatkozott könyv 10. oldal).

Iffj. Gabányi János:

Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója

(5. rész)

A név után levő szám a monográfiában megjelent oldalszámot jelöli, független attól, hogy szövegben vagy képaláírásként jelenik meg az illető családnév síremléke a kötetben.

223. Kiának Erzsébet,
sz. Paulini 41	240. Korbuly Tivadarné sz.
Bogdánfi Margit 55	254. Lengyel Zoltán 68
224. Kincses Bogdán 83	241. Korbuly Veronika
32, 58	255. Lukács Joáchim,
Fr. Imre 45
225. Kincses Joáchim 83	242. Kovrig Anna 39	256. Mánásy Miklós 48
226. Kincses Joachimné
sz. Gálffi Róza 83	243. Kovrig Erzszi 76	257. Marosán Antal 41
227. Kincses Kristófné
sz. Deák Anna 75	244. Sombori Kovrig To-
dornó Mundruj Mária 39	258. Marosán Antalné
sz. Gránátir Alujza 41
228. Kincses Mihály 83	245. László Mártonné sz.
Jakabfi Zsuzsána 60	259. Mártonfi (ffy)
Bertalan 57
229. Kincses Veronika 76	246. Lászlóffy József 55	260. Mártonffy János 57
230. Koppingyán Aladár 40	247. Lázár Karolina 52	261. Mártonffy Jánosné
sz. Ember Roza 57
231. Koppingyán Elemér 40	248. Lengyel Ákos 67	262. Mártonffy Veronika 61
232. Koppingyán László 40	249. Lengyel Anna 78	263. Dr. Mártonfi Lajos 67
233. Korbuly Anna 68	250. Lengyel Donovákné
sz. Molnár Askuz 34	264. Mártonfi Jánosné
sz. Kovrig Anna 39
234. Korbuly István 47	251. Lengyel Jakabné
sz. Dsehesz Mária 40	265. Máthé Sándor 78
235. Korbuly Joachim 47	252. Özv. Lengyel Jánosné	
236. Korbuly Margit 47	sz. Fokt Kornélia 68	
237. Korbuly Mária 32,
55, 71	253. Lengyel Miklósné sz.
Karátsonyi Terka 77	
238. Korbuly Mártonné sz.
Szarukán Katalin 48		
239. Korbuly Tivadar 55		

(Megjelent Magyarörmény
Kulturális Lapok
VI. évf. 1. sz. 2004. 03.)
Folytatjuk

Örmény-magyar gyermekrovat

(34. rész)

Kedves örmény származású gyermekek!

Ebben az évben hónapról hónapra olvashattatok történeteket örmény hősookról, királyokról, dicsőséges csatákról. Az örmények szerették hazájukat és a Jóistent, és nem engedték, hogy idegen király uralkodjon az országban. Ezekről szóltak a mesés történetek. Minden történet után egy-egy kérdést tettünk fel nektek, amire választ adhattatok. Az év folyamán nagyon sok és helyes választ küldött nekünk Molnár Zsófia Marosvásárhelyről. Zsófinak ezúton is gratulálunk, és átveheti a jutalmat, amit szorgalmas munkájáért megérdemelt. Jövőben is várjuk leveleteket.

Dr. Puskás Attila

A hős Szempát (Kr. u. 600.)

Mauriciusz, Bizánc császára nem szeretete az örményeket. A területén élő örmény fiatal nemeseket Bulgáriába szállíttatta, hogy ott kivégezzék őket. Mindent megtett, hogy eltörölje a föld színéről az örmény katolikoszi széket, de terve nem sikerült. Elkezdte a fiatal örmény nemesek deportálását kisebb csoportokban. Egy ilyen csoportban volt Szempát Bazmahagt, aki egy felkelést szervezett, és kiűzte a bizánci császár seregét Örményország területéről.

A császár nem nézte tétlenül az eseményeket, és egy hatalmas hadsereget küldött a lázadó örmények ellen. Az örmény urak egymás közötti békétlensége azonban Szempát vesztét okozta – a bizánciak elfogták, és rabláncra verve Konstantinápolyba hurcolták. Szempát erős és szép ember volt. Látva hatalmas testét és erejét, a görögök állatviadalokra küldték az arénába. Konstantinápoly minden lakója ott volt ezeken a játékokon. Először egy barnamedvét szabadítottak rá, de ő megragadta az állatot és kitekerde a nyakát. Ezután egy felbőszített bikával kellett megküzdenie, és miután megölte az állatot egy éles fogú

oroszlánnal került szembe. Szempát megragadta az állat torkát és megölte, majd fáradtságtól kínzott testtel, de adalmasan ráült az állat tetemére. A nép ujjongva ünnepelte az örmény harcost, és e hőstettek alapján kegyelmet kért számára a császártól. Ekkor a császár megkegyelmezett Szempátnak, az örmény hősnak, és a kivégzése helyett Észak-Afrikába száműzte.

Hogyan szerzett dicsőséget az örmény népnek Szempát, a bizánci rab?

Molnár Zsófia (Marosvásárhely)

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2009. évi (XIII. évfolyam) tartalomjegyzéke

Január, XIII. évf. 143. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Meleg, meghitt hangulatú klub-karácsony – Béres L. Attila
- A Fővárosi Örmény Klub januári programja (Tiszavári Eszter)
- Laudációk. Wertán Zsoltné sz. Görgényi Kinga és Zakariás Antal Dirán – dr. Issekutz Sarolta
- dr. Issekutz Sarolta elnöki beszámolója az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2008. évi működéséről és 2009. évi terveiről
- Felhívás
- Itthon vagyunk – Benedek Katalin
- Őseink nyelve (2. rész) – Száva Alex (Mauritius)
- Felhívás
- Gondolatok az Anno Domini 1799. december 20-ikán, Elisabethen kezdetű magánlevél fordítása kapcsán – Száva Alex (Mauritius)
- Gyűjtés
- A rejtelmes Anatóliában (1. rész) – Fehértáj Tibor (Fotók: Fehértáj Tibor és Szabó László)
- Adatok a magyarlárposi örménymagyarokról (28. rész) – Bálintné Kovács Júlia – Csornainé Breuer Erzsébet
- Örmény est Székelyudvarhelyen – Bodurián Ágnes
- Vákár Tibor építész, grafikus születésének centenáriuma – Víz László
- Szomorújelentés (Heim Miklós)
- A mezőbándi Osztian Béla családjáról... (3. rész) – Bálintné Kovács Júlia – Moszkovitsné Osztian Aranka
- Családi archívumok mélyéről: Jelitai Woyciechowsky Józsefné szül. Lukáts Róza szereplése az 1848. évi magyar szabadságharc idején
- Olvasói levél – Árváné Pataki Ilona
- Örmények leleményessége: Számítógép a templomban – Balázs Katalin
- „Örmény diaszpóra a Kárpát-medencében I–II.” – Dr. Sasvári László
- Örmény-magyar gyermekrovat (23. rész) Terdát betegsége – Dr. Puskás Attila
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Újvári Betlehemes – Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre (fotó)

Február, XIII. évf. 144. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Olvas örmény könyveket? – Béres L. Attila
- Dzsivani: Kuk'an u kert'an – Puskás Eszter énekművész által előadott dal fordítása
- Örmény hagyomány és kincsek az Iparművészeti Múzeum Könyvtárban – Tiszavári Eszter
- Családtörténeti adalékok a rétháti Kövérek egyik ágához (1. rész) – Bálintné

- Kovács Júlia – rétháti Kövér Gábor
- „Különcnek tartanak” (1. rész) – Ilona János
- József Attila: Ady-vízió
- Eleméri nemesség (1. rész) – Pavlov Borisz
- Az Eleméri nemesség című könyv története – dr. Issekutz Sarolta
- A Fővárosi Örmény Klub februári programja (Emlékezés Dávid Attilára)
- Buzdítás családja dokumentumok gyűjtésére
- Budapest egyesítésének 135. évfordulójára készülünk – dr. Issekutz Sarolta
- Tallózás a karácsonyi üdvözetek közül – Jakubinyi György érsek
- A rejtelmes Anatóliában (2. rész) – Fehértáj Tibor
- A Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület Eseménynaptára 2009 – Dr. Puskás Attila
- Gyűjtés
- A gyergyótölgyesi templom építéséről – Puskás Attila (Sepsiszentgyörgy)
- Felhívás
- Erdélyi magyar breviárium – Bálintné Kovács Júlia
- Bay Zoltán feltaláló, atomfizikus, radarszillagász gondolata
- Történelemmel foglalkozni nem csupán annyi, mint kutatni, mi történt, hanem kérdezni is: mi történhetett volna? – Czirják Árpád
- A könyv: Európai Biblia-kiállítás az Európai Parlamentben, 2008. december 9–12. – Tökés László püspök, EP-képviselő
- Kapcsolattartás – Bálintné Kovács Júlia
- Köszönjük az erőt adó jókivánságokat – dr. Issekutz Sarolta
- A mezőbándi Osztian Béla családjáról... (4. rész) – Bálintné Kovács Júlia – Moszkovitsné Osztian Aranka
- Szomorújelentés (baraczházi Capdebo Tibor)
- Capdebo Tibor búcsúztatója
- Örmény-magyar gyermekrovat (24. rész) Árcsiágaván (Kr. u. 350–367.) – Dr. Puskás Attila
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Felhívás
- Tallózás a karácsonyi üdvözetek közül – Tökés László

Március, XIII. évf. 145. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Művész, aki befejezte – Béres L. Attila
- Pénzügyi beszámoló 2008 Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület – dr. Issekutz Sarolta
- Családtörténeti adalékok a rétháti Kövérek egyik ágához (2. rész) – Bálintné Kovács Júlia – rétháti Kövér Gábor
- „Különcnek tartanak” (2. rész) – Ilona János
- Megnyitóbeszéd Dávid Attila kiállításán – Benedek Katalin
- Sokan voltak kíváncsiak Kőországra – Bakó Zoltán
- MÖMKE – így kezdtük az évet – Szász Ávéd Rózsa

- Eleméri nemesség (2. rész) – Pavlov Borisz
- Harusztok és kikicsárok – Bozsik Péter
- A magyar Pimodán 2. – Ady Endre
- A Fővárosi Örmény Klub márciusi programja
- Budapest egyesítésének 135. évfordulójára készülünk – dr. Issekutz Sarolta
- Az erdélyi örmény diaszpóra legújabb könyvei – dr. Issekutz Sarolta
- Kis erdélyi-örmény nyelvkurzus (3. rész) – Száva Alex
- Örmény-Magyar ABC Könyvetske – dr. Issekutz Sarolta
- A mezőbándi Osztián Béla családjáról... (5., befejező rész) – Bálintné Kovács Júlia – Moszkovitsné Osztián Aranka
- Marosvásárhelyi örmények a Keresztelő Szent János plébánia jegyzőkönyvében (1. rész) – Dr. Puskás Attila, Szász Ávéd Rózsa
- Az ember csak alattvalóit és az Istent szólíthatja bármikor (Tallózás az Erdélyi magyar breviáriumból) – Czirják Árpád
- Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója (2. rész, az 1. rész 2008. februári számban) – ifj. Gabányi János
- 7500 éves az örmény Stonehenge – MTI
- Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület örményországi utazási ajánlata
- Örmények nyomában Európában – Dr. Puskás Attila
- Barangolás őseink földjén – Dr. Szarka György
- Örmény-magyar gyermekrovat (25. rész) A tzivari ütközet (Kr. u. 371.) – Dr. Puskás Attila
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Felhívás
- Örmények Párizsban – Ady Endre

Április, XIII. évf. 146. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Visszatérés az erdélyi örmény gyökerekhez – Béres L. Attila
- Vallomás a gyökerekről, a gyergyószentmiklósi és csíkszépvízi magyarörményekről – Tófalvi Zoltán
- Fővárosi Örmény Klub áprilisi műsora
- Százötven éve született Törös Tivadar – Kiss Ferenc (Dés)
- Krisztosz hárváj i mérélocz! (Krisztus feltámadott!)
- Vízözön, vérözön (Tallózás az Erdélyi magyar breviáriumból) – Czirják Árpád
- Eleméri nemesség (3. rész) – Pavlov Borisz
- Ikrek havában született (Beszélgetés Csávossy Györggyel) – Dvoracsek Ágoston
- Építsük az Úr útját (Mk, 1,1-8.) – Csávossy György
- Egyházi hírlevél – Fülöp Ákos
- Az örmény népirtásról és erdélyi visszhangjáról – Poósz Lóránd
- Marosvásárhelyi örmények a Keresztelő Szent János plébánia jegyzőkönyvében (2. rész) – Szász Ávéd Rózsa

- Kapcsolattartás, olvasói levelek – Bálintné Kovács Júlia
- Régi idők, régi nagy szerelmek – Bálintné Kovács Júlia
- Adatok a magyarláposi örménymagyarokról (29. rész) – Bányai Károlyné Weinrich Cecília
- Családtörténeti töredékek a rétháti Kövérek egyik ágához (3. rész) – Bálintné Kovács Júlia – rétháti Kövér Gábor
- Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület örményországi utazási ajánlata
- Örmények nyomában Európában – Dr. Puskás Attila
- Barangolás őseink földjén – Dr. Szarka György
- Örmény-magyar gyermekrovat (26. rész) A szép Paranzem (Kr. u. 370.) – Dr. Puskás Attila
- Budapesten a Gesztenyéskertben (Fotó)
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Szomorújelentés (Kirkósa Gyula)
- Szentmise az örmény genocídium emlékére – Fülöp Ákos
- „Multikulti Budapest” – dr. Issekutz Sarolta

Május, XIII. évf. 147. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Csodálatos hang és egy dokumentumfilm premierje a Fővárosi Örmény Klubban – Béres L. Attila
- Amiről tudni illik, és amiről tudni kell! – Bálintné Kovács Júlia
- Ki a Szamos vizét issza, szaladgálhat összevissza (Tallózás az Erdélyi magyar breviáriumból) – Czirják Árpád
- Betegh Péter – Czirják Árpád
- Fővárosi Örmény Klub májusi műsora
- A Kosutányokról (1. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Szamosújvár – Törös Tivadar
- „Multikulti Budapest” – Béres L. Attila
- Üzenet az Ararátról – dr. Issekutz Sarolta
- Eleméri nemesség (4. rész) – Pavlov Borisz
- Meghívó (2009. május 10. – Kiskunmajsa) – Pongráz Ödön
- Örmény származású kereskedők a kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara vezetőségében (1851–1900) – Egyed Ákos
- Kapcsolattartás, olvasói levelek – Kövér István, Rabb Mária és András
- Marosvásárhelyi örmények a Keresztelő Szent János plébánia jegyzőkönyvében (3., befejező rész) – Szász Ávéd Rózsa
- Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névbemutatója (3. rész) – ifj. Gabányi János
- Bálint Tibor emlékdélután Kolozsvárott – Demény Péter
- Családtörténeti töredékek a rétháti Kövérek egyik ágához (4., befejező rész) – Bálintné Kovács Júlia – rétháti Kövér Gábor
- Egyházi hírlevél – Fülöp Ákos

- Szomorújelentés (Lászlóffy Aladár)
- A Muszadag negyven megtestesülése – Lászlóffy Aladár
- Hosszas betegség után, 72 évesen elhunyt Lászlóffy Aladár – (MTI-MNO)
- Elhunyt Lászlóffy Aladár erdélyi költő – Pósa Zoltán
- Elbúcsúztunk Kirkósa Gyula barátunktól – Wertán Kinga
- Barangolás őseink földjén – Dr. Szarka György
- Örmény-magyar gyermekrovat (27. rész) Mamigonián Mánule (K. u. 378–384.) – Dr. Puskás Attila
- Kátainé Szilvay Ingrid zongoraművésznő (Fotó)
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Kapcsolattartás – Kelemen (Moldován) Etelka, K. Gergely István
- A XX. sz. első népiértés c. kiállítás megnyitóján (Fotó)

Június, XIII. évf. 148. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Tartsák meg emlékezetükben és mesélik el, hogyan látja Kabdebó János a világot! – Béres L. Attila
- Fővárosi Örmény Klub júniusi műsora
- „Multikulti Budapest” – Nemzetiségi kultúrák a 135. éve egyesített fővárosban... – I. S.
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (1. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szücs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- Utcai felvonuláson mutatkoztak be a táncosok – Ferencz Zsolt
- Világosító Szent Gergelyre emlékeztek... (Fotó) – dr. I. S.
- Kiskunmajsa, május 10. – M
- „Fontosnak tartjuk a lángot ápolni és továbbadni!” – Szakács Endre
- A Kosutányokról (2. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Egységes a Magyar Református Egyház – B. L. A.
- Eleméri nemesség (5. rész) – Pavlov Borisz
- Születésnap – Száz sor magán – Lászlóffy Csabáról – Korpa Tamás
- Meghívó III. Örmény Kultúra Hete 2009. június 17–23. – dr. Issekutz Sarolta
- In memoriam Lászlóffy Aladár (1937–2009) Ali csatái és békekötései – Bálint Tibor
- Versláb és kamlaláb – Lászlóffy Aladár
- Végtelenség (vers) – Lászlóffy Aladár
- Meghívó Ízek utcája nemzetiségi gasztronómiai kóstolóra – dr. Issekutz Sarolta
- Üzenet a legbelső titkos lőterekről – Balázs Imre József
- A könyv, a hó, a zene, a szél (Búcsú Lászlóffy Aladártól) – Bogdán László
- Aki üvegtáblából akart katedrális építeni – Szilágyi István
- Lászlóffy Aladár utolsó botlása – Antall István
- Ali a mennybe megy – Szakolczay Lajos
- A búcsú fájdalomban – Pomogáts Béla
- In memoriam Lászlóffy Aladár (1937–2009) „Futamok a génmúzeumba tévedt örmény egérről” – dr. Issekutz Sarolta

- Kirkósa Gyula emlékére – D. A.
- Obama nem népiértésnek, hanem súlyos atrocitásnak nevezte az örmények kiirtását – Hírszerző internetes hírportál
- Gyermekrovat (28. rész) Meszrob Masdoc, Vramscsiabuh király és Sáhág katolikus (Kr. u. 400.) – Dr. Puskás Attila
- Nemzetiségi Teaház a múzeumban – M
- Meghívó Szabó László: Arménia II. Képek a történelmi Örményország területéről fotókiállításra

Július–augusztus XIII. évf. 149–150. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Armenia II., Képek a történelmi Örményország területéről – Szabó László
- Örmény kultúra hete 2009: Sajtótájékoztató
- Fővárosi Örmény Klub – Az örmény és az erdélyi örmény népzene
- Megemlékeztünk a tudományos élet örmény nagyjairól – Béres L. Attila
- Fővárosi Örmény Klub – Filmbemutatók
- Örmény kultúra hete 2009: Toma Károly régész, akadémikus – Bálintné Kovács Júlia
- Örmény kultúra hete 2009: Torma Zsófia, egy asszony a magyar régészet szolgálatában – Friedrich Klára
- Örmény kultúra hete 2009: Örmény filmek bemutatója – Dukai Ditta
- Örmény kultúra hete 2009: Régóta vártuk – M
- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Örmény katolikus közgyűtemény megnyitása – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény kultúra hete 2009: Örmény művészek gálája – (BA)
- Örmény kultúra hete 2009: Ecsmiadzin kincsei – Kiállítás – bé
- Örmény kultúra hete 2009: Hiánypótló- és dokumentumkönyv zenés könyvbemutatója örmény vacsorával – (Béres)
- Különleges örmény ételek – Dr. T. Veress Éva
- Örmény festőnő – görög kiállításon – Dr. Sasvári László
- Egyházi hírlevél – Fülöp Ákos adminisztrátor
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (2. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szücs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- Eleméri nemesség (6. rész) – Pavlov Boris
- Kaktusz és fenyő – Czirják Árpád
- Soó Rezső
- Köszöntjük a 70 éves Lászlóffy Csaba költőt, író, drámaíró – Bella István laudációja
- Születésnap – A „hetvenkedő” Lászlóffy Csabának – Tibori Szabó Zoltán
- Volovits László: Lászlóffy Csaba portréja (szénrajz)
- 125 éve született Mály Gerő komikus, színművész (1. rész) – Takács István
- Hollósy Kornélia szalonja (1. rész) – Kiss Csilla és Bálintné Kovács Júlia
- A Kosutányokról (3., befejező rész) – Bálintné Kovács Júlia

- Örmény-magyar gyermekrovat (29–30. rész) Vártán Mamikonian és Ghevont Jeretsz – Az avarairi ütközet – Dr. Puskás Attila
- Nem maradt a feledés homályában (fotó)

Szeptember, XIII. évf. 151. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Klubdélutánok kánikulában – Béres L. Attila
- Júliusi-augusztusi lapzárta után érkezett – Gazdovits Miklós
- Örmény kultúra hete 2009: Ecsmiadzin kincsei – fényképkiállítás – Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit
- Helyreigazítás
- Örmények nyomában Európában – Polyák Imre
- Erdélyjárás felsőfokon (1. rész) – Raduj Klára
- Szoboravatás Csíkszépvízen – Fekete Árpád (Szováta)
- Emléktábla került a Barcsay-házra Katonán – S. B. Á.
- Tájház és közösségi központ Feketelakon – Ferencz Zsolt
- Újabb örmény est a művészeti iskolában – B. Ágó
- Határon túli városok pesti utcanevekben – Metz Katalin
- Vidám Örmény Est – Meghívó
- Fogathajtó világbajnokok iratlan ősi örmény öröksége (1. rész) Lázár Vilmos – Lázár Zoltán – (Béres)
- Eleméri nemesség (7. rész) – Pavlov Boris
- A brassói örmények a legrégebbi időktől napjainkig – Budai Merza Pál
- Sóvidéken élő örményszármazású magyar katonaköteles ifjak munkaszolgálaton (1. rész) – Szálasy Ferenc (Székelyudvarhely)
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (3. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szűcs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- 125 éve született Mály Gerő komikus, színművész (2. rész) – Takács István
- Hollósy Kornélia szalonja (2. rész) – Kiss Csilla és Bálintné Kovács Júlia
- Apai életnyomon haladva – Bakó Botond
- Vállamra az éve összegyűltek és ránehezedtek (Khell Júlianna) (1. rész) – Sylvester Lajos
- Szomorújelentés: Dr. Mikes Lászlóné szül. Daniel Irén
- Egyházi Hírlevél – Fülöp Ákos, lelkész
- Szentignáci lelkigyakorlatok – a mindennapok lelkigyakorlata – X
- Felhívás
- Örmény-magyar gyermekrovat (31. rész) Váhán Mámigonián – Dr. Puskás Attila
- Fővárosi Örmény Klub – Mi így készülünk '56 ünnepére

Október, XIII. évf. 152. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Az emlékezet lángját tápláljuk – Béres L. Attila
- „Népek Krisztusa, Magyarország” 1956 – Jelenczki István filmje

- Fővárosi Örmény Klub
- Erdély-járás felsőfokon (2. rész) – Raduj Klára
- Felhívás
- „... ahol az álmok összeérnek...” (1. rész) – Szász Ávéd Rózsa (Marosvásárhely)
- Szőlőszentelés Szent Lázár szigetén (1. rész) – Kali Kinga
- 125 éve született Mály Gerő komikus, színművész (3. rész) – Takács István
- Hollósi Kornélia szalonja (3., befejező rész) – Kis Csilla és Bálintné Kovács Júlia
- Eleméri nemesség (8. rész) – Pavlov Boris
- Rekordok könyvébe illő fabicikli
- Csíkszentmihályi Bodor Ferenc, az 1848/49-es honvéd százados – Dr. Száva Tibor-Sándor
- Az 1848/49-es szabadságharc magyarörmény hősei – Rozsos Tamás László
- Vörös Márton visszaemlékezése Kiss Ernő holttestének elszállításáról – Jegyzőkönyv– Visszaemlékezés
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (4. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szűcs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- Fogathajtó világbajnokok iratlan ősi örmény öröksége (2. rész) A pónitól a hintóig – A Lázár családfáról – b. a.
- Vállamra az évek összegyűltek és ránehezedtek (Khell Júlianna) (2. rész) – Sylvester Lajos
- Az erdélyi katolikus rítusról tartottak előadást Marosvásárhelyen – Máté Éva
- A legenda hamuja (vers) – Lászlóffy Csaba
- Örmény nyomok Székelyudvarhelyen – I. S.
- Sóvidéken élő örményszármazású magyar katonaköteles ifjak munkaszolgálaton (2., befejező rész) – Szálasy Ferenc (Székelyudvarhely)
- Ablak a lélek világára (Fejér Ákos emléktábla) – Sylvester Lajos
- Szomorújelentés: Lázár Alfréd
- Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója (4. rész) – ifj. Gabányi János
- Közlemény (APEH 1 %) – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény-magyar gyermekrovat (33. rész) II. Vártán Mámigonián – Dr. Puskás Attila
- Meghívó

November, XIII. évf. 153. szám

- Saragán-gondolatok – Dr. Sasvári László
- Duha László fafaragása
- Vallomások a forradalom négyrészes filmjéről – Béres L. Attila
- Fővárosi Örmény Klub
- Erdély-járás felsőfokon (3., befejező rész) – Raduj Klára
- Felhívás

- „... ahol az álmok összeérnek...” (2. rész) – Szász Ávéd Rózsa (Marosvásárhely)
- Szőlőszentelés Szent Lázár szigetén (2., befejező rész) – Kali Kinga
- Koszorúzás
- 125 éve született Mály Gerő komikus, színművész (4., befejező rész) – Takács István
- Eleméri nemesség (9. rész) – Pavlov Boris
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (5. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szűcs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- Segíts magadon, az Isten is megsegít! – Várady Mária
- Terézvárosi búcsú – Wertán Zsolt
- Vállamra az évek összegyűltek és ránehezedtek (Khell Júlianna) (3. rész) – Sylvester Lajos
- 160 éve történt – emlékműsor – M
- Gondolatok az „Aradi Golgotáról” – Dr. Kedves Gyula
- Gyulai gyökerek ereje
- Kiss Ernő emléktábla Debrecenben – Dr. Bába Blanka
- Koszorúzás szövédként a barátság – TT
- Mesenap
- Sorsukat méltósággal vállalták „Kiss Ernő sírjánál emlékezett Vajdaság magyarsága a Magyar Szabadságharcra és az Aradi Vértanúk kivégzésének 160. évfordulójára” Megemlékezések Vajdaság-szerte – K. I., csin, Erer, L. J.
- Aradi Vértanúk emlékünnepe a Vajdaságban – I. S.
- Kátrányföld (1. rész) – Margittai Gábor (Nagybecskerek)
- Lukács Dénes emlékezete
- Fogolykiváltó Boldogasszony napi búcsú az Orlay utcában (Duha László fafaragása)
- Köszöntjük a 95 éves Senkálzky Endre színművészt – Életútján nem várták oázisok – Köszöntés a társulat részéről – Tisztelt Tanító Mesterünk, kedves Bandi Bátyám! – (Kötő József)
- Emléktábla avatás Brassai szülőházán – Budai Merza Pál
- Örmény kincsek Erdélyben, Marosvásárhelyen – Bakó Zoltán
- Egyházi hírlevél – Meghívó – Szabadsághőseink emléktábla felavatási ünnepe
- Lélek-étel – Kali Kinga
- Emlékképek, egy életpálya állomásai... Találkozó Novák Ferenc koreográfussal – Szász Ávéd Rózsa
- Ősök nyomában Erdélyben (Ompolygyepüi emlékmű)– Rozsos Tamás László
- Munkácsy Mihály ifjúkori rajza
- Felhívás – Zakariás Enikő
- Örmény kincsek Erdélyben (fotók)
- Örmény-magyar gyermekrovat (33. rész) Az eszes Váhán – Dr. Puskás Attila
- Zeneagapé – Szongoth Gábor szervező

December, XIII. évf. 154. szám

- Saragán-gondolatok– Dr. Sasvári László
- Film-és ételkülönlegességek ingyencenek (Honolulu) – Béres L. Attila
- „... ahol az álmok összeérnek...” (3. rész) – Szász Ávéd Rózsa (Marosvásárhely)
- Felhívás
- Eleméri nemesség (10. rész) – Pavlov Boris
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (6. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szűcs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- Kátrányföld (2., befejező rész) – Margittai Gábor (Nagybecskerek)
- Fővárosi Örmény Klub – Szent Karácsony ünnepén
- Ősök nyomában Erdélyben (Erzsébetvárosi Lukács Béla szobrának felavatása Zalánán) – Rozsos Tamás László
- Zeneagapé az Örmény Katolikus Lelkészségen – Szongoth Gábor
- Könyvajánló – Horváth Zoltán György – Gondos Béla
- Szamosújvár a Budapesti Biennálén – Nagy Annamária
- Advent a Hegyvidéken – Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (1. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Kincset őrző tiszta forrásból merítve – Ozsváth Judit
- Tallózás a karácsonyi üdvözetek közül – Dr. Puskás Attila
- Az örmény elnök Magyarország primásánál – b. I.
- Köszöntjük a 80 éves Gros Arnold grafikusművészt – dr. Issekutz Sarolta
- Ha a megváltást EU-s projektből finanszírozták volna... – Bőjte Csaba
- Karácsonyi ima – Paudits Zoltán
- Köszönetnyilvánítás – dr. Issekutz Sarolta
- „Jagamas János” kalotaszegi ifjúsági népdaléneklési verseny – Guttmann Mihály
- XIII. Örmény Családok Találkozója Csíkszépvízen – ZÖKÖ
- Vállamra az évek összegyűltek és ránehezedtek (Khell Júlianna) (4. rész) – Sylvester Lajos
- Olvasói levelek, kapcsolattartás – Bálintné Kovács Júlia
- Könyv az örmény temetkezési szokásokról – S. B. Á.
- Balázs-Bécsi Attila: „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója (5. rész) – ifj. Gabányi János
- Örmény-magyar gyermekrovat (34. rész) A hős Szempát – Dr. Puskás Attila
- Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2009. évi (XIII. évfolyam) tartalomjegyzéke
- A Fővárosi Örmény Klub 2009. évi műsora
- Az örmény köztársasági elnök Magyarországon

A Fővárosi Örmény Klub 2009. évi műsora

Január 15.

- Újévi köszöntő – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény hagyomány és kincsek az Iparművészeti Múzeum Könyvtárában – Tiszavári Eszter könyvtárvezető vetítettképes előadása

Február 19.

- Színház az egész világ, avagy a „Művész, aki befejezte” címmel Dávid Attilára emlékezett Benedek Katalin, Dávid Csaba és Kürti András

Március 19.

- Dr. Száva T. Sándor: Gyergyói- és szépvízi magyarörmények nyomában c. könyvét bemutatja Tófalvi Zoltán író, történész (Marosvásárhely).
- Barangolás őseink földjén, Erdélyben – Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2009. évi programajánlója – Dr. Szarka György vetítettképes előadása

Április 16.

- Népköltészet és evangélium – Előadó: Faragó Laura énekművész
- 2. Örmény Kultúra Hete – dokumentumfilm – Rendezte: dr. Issekutz Sarolta

Május 21.

- Örmény képek, fények – zenei kísérettel – Kabdebó János erdélyi és örmény vonatkozású fotóinak vetítése – Az örmény egyházi énekeket és népdalokat előadja Puskás Eszter, kíséri Gyulai Csaba (örmény dob) és Juhász Endre (duduk és ének)

Június 18.

- Torma Zsófia, a világ első régészsnője – Előadó: Szakácsné Friedrich Klára
- Torma Károly régész, akadémikus, egyetemi tanár, Aquincum romjainak feltárója, az aquincumi múzeum megalapítója – Előadó: Bálintné Kovács Júlia

Július 16.

- Az örmény és erdélyi örmény népzene – Előadó: Dr. Szuper Géza (gitár), Vikol Kálmán (klarinét) és Baráth Emőke (Ének)

Augusztus 20.

- Filmbemutatók: Husher/Emlékek – dokumentumfilm az örmény népi társról Tözsvözsik – örmény kisjátékfilm

Szeptember 18.

- Mi így készülünk '56 ünnepére – Filmvetítés: „Népek Krisztusa, Magyarország” 1956 – I. rész: Megszállás és diktatúra, II. rész: „Mint az első szerelem...” – Jelenczki István filmje

Október 15.

- Mi így készülünk '56 ünnepére – Filmvetítés: „Népek Krisztusa, Magyarország” 1956 – III. rész: A Kádári ellenforradalom, IV. rész: Elárult forradalom – Jelenczki István filmje
- A filmvetítést követően közönségtalálkozó a film készítőjével, Jelenczki István-nal

November 19.

- Harmath Kálmán Újbuda Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöki köszöntője
- Filmvetítés: Messze az óhazától – máshol is élnek még örmények
- Közreműködik: Fogolyán Kristóf zeneszerző, fuvolaművész

December 17.

- Szent Karácsony ünnepén – Ünnepi műsor
- I. rész: Fogolyán Kristóf fuvolaművész előadása
- dr. Issekutz Sarolta elnök köszöntője és beszámolója az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2009. évi működéséről
- Szongott Kristóf díjátadás – 2009. évi díjazottjaink: Balázs-Béla Attila, a TÉKA Művelődési Alapítvány (Szamosújvár) elnöke
- Petrás Mária kerámiaművész, népdalénekes és Döbrentei Kornél költő bemutatják Zsoltáros ultimátum c. könyvüket
- II. rész: Gerjeni Betlehemes (1880) – Dr. Kilián István gyűjtése – Előadja a Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre – Rendezte és betanította: dr. Kilián Istvánné. Ének: Egyháziné Marthy Katalin. Jelmez: Wertán Kinga

Az örmény köztársasági elnök Magyarországon

A HM Hadtörténeti Intézet és Múzeumban Szerzs Szarkiszján örmény- és Sólyom László magyar köztársasági elnök közösen nyitotta meg a „Fejezetek az örmény-magyar hadtörténeti kapcsolatok történetéből” c. kiállítást, baloldalt dr. Holló József nyugállományú altábornagy, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója (cikk a 29. oldalon)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára befizethető.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1255 Budapest, Pf. 189. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(felfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

Budapest Főváros XI. és XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1255 Budapest, Pf. 189. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Mackensen Kft.